Nr 104.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 om skyddskoppympning; given Stockholms slott den 29 januari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppympning.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppympning.

Härigenom förordnas, att 2 §, 5 § 3 mom., 11 § 1 och 3 mom., 12 § 2 mom., 13 § 1 och 2 mom. samt 28 § i lagen den 2 juni 1916 om skyddskoppympning skola i nedan intagna delar erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Barn skall undergå skyddskoppympning senast under det kalenderår då det fyller sex år. Är barnet nämnda år boende å ort för vilken jämlikt 12 § 2 mom. ympningsmöten skola hållas, och äger det år sådant möte ej rum för orten, må med ympningen anstå till nästföljande år.

5 §.

3 mom. Säger sig någon, som är ansvarig för barns befordran till ympning enligt 2 §, hysa farhåga för att ympningen skall för barnet medföra ohälsa som ej är blott tillfällig, och måste det med hänsyn till av sökanden förebragta omständigheter antagas, att sådan farhåga har sin grund i personlig erfarenhet om något fall av dylik ohälsa, som han haft skälig anledning anse hava inträffat i samband med ympning av barn, må i den ordning nedan sägs barnet undantagas från ympning enligt nämnda paragraf.

Den, som — — — detta protokoll.

Finner medicinalstyrelsen — — — Kungl. Maj:ts prövning.

11 §.

1 mom. Efter undergången ympning skall för utrönande av dess resultat den ympade besiktigas; dock är den som på grund av stadgandet i 4 § undergått ympning befriad från sådan besiktning.

Besiktning verkställes av den som förrättat ympningen, och äger denne, med iakttagande av vad i 12 § 2 mom. sägs, härför utsätta tid och plats. Å annan ort än stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare skall dock, där så lämpligen kan ske, för besiktning anlitas person, som blivit utsedd till särskild besiktningsförrättare för orten.

Särskild besiktningsförrättare utses av förste provinsialläkaren i länet, sedan yttrande inhämtats från vederbörande provinsialläkare och hälsovårdsmyndighet.

Till särskild besiktningsförrättare må utses endast den, som undergått föreskriven kurs i besiktning av skyddskoppympade.

Särskild besiktningsförrättare skall om verkställd besiktning och dess resultat ofördröjligen insända bevis till den som förrättat ympningen.

3 mom. Det åligger ympare att efter avslutad ympning, som förrättats å ympnings- eller besiktningsmöte eller som anordnats av hälsovårdsmyndighet, för varje ympad person kostnadsfritt utfärda intyg enligt av medicinalstyrelsen fastställt formulär om ympningen och dess resultat.

Har ympningen — — — nu sagts.

Vid ympning — — — svarande bok.

12 §.

2 mom. Å landet — — — ympnings- och besiktningsmöten. Dylika möten skola hållas vartannat år, där ej med hänsyn till särskilda omständigheter ympnings- och besiktningsmöten anses böra för viss ort hållas varje år.

Förslag till plan för ympnings- och besiktningsmöten uppgöres av vederbörande ympare i samråd med hälsovårdsmyndigheterna å ifrågavarande orter, med angivande i vad mån för besiktning må kunna anlitas särskild besiktningsförrättare, och insändes till förste provinsialläkaren i länet, vilken har att fastställa planen samt förordna, huruvida och i vilken omfattning besiktningsmöten skola förrättas av särskild besiktningsförrättare.

Medicinalstyrelsen äger fastställa särskilda föreskrifter angående upprättande av plan som här avses.

Hälsovårdsmyndigheten har — — — och uppvärmd.

13 §.

1 mom. Skyddskoppympning, som verkställes å ympnings- eller besiktningsmöte eller på föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, ävensom ympning, varom förmäles i 3 § eller varom beslut meddelats enligt 4 § tredje stycket, är avgiftsfri för den ympade.

2 mom. Verkställes skyddskoppympning å ympnings- eller besiktningsmöte eller på föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, utgår till ympare eller besiktningsförrättare för varje ympad eller besiktigad person, för vilken ympningen enligt 1 mom. är avgiftsfri, ersättning av statsmedel med belopp som Konungen bestämmer. Ympare eller — — — Konungen föreskriver.

28 §.

Med hälsovårdsmyndighet förstås i denna lag hälsovårdsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1927.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 januari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller anför:

Jag anhåller nu att få underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa frågor angående ändringar i lagen den 2 juni 1916 om skyddskoppympning.

Dessa frågor avse *dels* ändringar beträffande reglerna för skyddskoppympningens verkställande och anordnande, *dels* rätten till undantag från ympningsplikten och förutsättningarna för åtnjutande av denna rätt. I det följande komma dessa båda grupper av frågor att behandlas var för sig.

Skyddskoppympningens verkställande och anordnande.

Inledning. I detta hänseende föreligger dels ett av riksdagens revisorer i deras till 1923 års riksdag avgivna berättelse gjort uttalande angående angelägenheten att begränsa utgifterna för rese- och traktamentsersättningar till ympare och besiktningsförrättare, dels en av styrelsen för Jämtlands och Västernorrlands läns läkarförening, efter därom av föreningen vid möte den 22 juni 1924 fattat beslut, hos Kungl. Maj:t gjord framställning i syfte att besiktning av ympade måtte å landsbygden upphöra och i städerna företagas något senare i förhållande till ympningen än för närvarande gäller.

Innan jag ingår på redogörelse för nämnda uttalande och framställning och i anledning därav verkställd utredning torde jag böra erinra om de uti ifrågavarande ämnen gällande bestämmelser.

Gällande bestämmelser. I 2 § i lagen om skyddskoppympning — i det följande benämnd vaccinationslagen — föreskrives, att barn skall undergå skyddskoppympning senast under det kalenderår, då det fyller sex år.

I 11 § 1 mom. i samma lag föreskrives det vidare såsom regel, att den som undergått ympning därefter skall för utrönande av ympningens resultat besiktigas av vederbörande ympare, som härför äger utsätta tid och plats. Föreligger för annan ort än stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare behov av att för sådan besiktning anlita annan än vederbörande ympare och är den sistnämnde legitimerad läkare, må enligt samma lagrum efter hans medgivande särskild besiktningsförrättare antagas av hälsovårdsmyndigheten. Därtill må dock endast antagas den som undergått föreskriven kurs i besiktning av skyddskoppympade.

Enligt 12 § 1 mom. i nämnda lag åligger det hälsovårdsmyndigheten i stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare att efter ty lämpligast prövas anordna skyddskoppympning för allmänheten. Å landet i övrigt bör enligt 2 mom. av samma paragraf skyddskoppympningen i den omfattning som befinnes möjlig företagas å ympnings- och besiktningsmöten, för vilka möten plan uppgöres av hälsovårdsmyndigheten i samråd med vederbörande ympare och, när ymparen är civil tjänsteläkare, underställes förste provinsialläkaren i länet för fastställelse.

Uti den 24 november 1916 (nr 532) utfärdad instruktion för de i omförmälda lag avsedda ympnings- och besiktningsförrättare har vidare stadgats, bland annat, *att* ympnings- och besiktningsmöten borde, där så kunde ske utan olägenhet, anordnas å ort, varest ympare vore bosatt, *att* för smärre kommuner, som gränsade intill varandra, skulle, där så lämpligen kunde ske, anordnas gemensamma dylika möten, *att* besiktning skulle verkställas den sjunde eller senast den nionde dagen efter ympningen, *att* förutvarande av kommuner anställda vaccinatörer och vaccinatriser under viss förutsättning finge anses hava fullgjort den i 11 § i lagen föreskrivna kursen, *samt att* det ålåge ympare och besiktningsförrättare att ställa sig till noggrann efterrättelse de närmare råd och anvisningar rörande skyddskoppympningen, som medicinalstyrelsen funne erforderligt utfärda.

Viss del av kostnaden för skyddskoppympningen bestrides av statsverket. Enligt 13 § 2 mom. i vaccinationslagen skall nämligen, då ympning eller besiktning som för den ympade skall vara avgiftsfri, d. v. s. vars undergående är en lagstadgad skyldighet, verkställes å ympnings- eller besiktningsmöte eller eljest på föranstaltande av hälsovårdsnämnd, ersättning till ymparen eller besiktningsförrättaren utgå av statsmedel. I en den 24 november 1916 (nr 533) utfärdad kungörelse hava därefter meddelats bestämmelser angående beloppet av dylik ersättning. Enligt dessa bestämmelser utgår ersättning med 75 öre för varje ympad och 25 öre för varje besiktigad person. Därjämte skall till ympare eller besiktningsförrättare som är bosatt på minst två kilometers avstånd från platsen för förrättningen utgå resekostnads- och traktamentsersättning, till ympare och besiktningsförrättare, som är legitimerad läkare eller medicine kandidat, enligt tredje klassen i gällande resereglemente och till annan besiktningsförrättare enligt femte klassen i resereglementet.

Framställning från styrelsen för Jämtlands och Västernorrlands läns läkarförening.

I sin omförmälda framställning har styrelsen för Jämtlands och Västernorrlands läns läkarförening anfört bland annat följande:

Den omständigheten att besiktning av ympade enligt nyssnämnda instruktion av den 24 november 1916 skulle försiggå den sjunde eller senast den nionde dagen efter ympningen vore till synnerlig olägenhet och även kostnad för allmänheten, vilka olägenheter i glest befolkade trakter där avståndet till mötesplatserna ofta uppginge till en eller flera mil bleve mycket svåra. Härtill komme, att barnen just på 7—9 dagen efter ympningen ofta hade någon feber och kände illamående, varför det vore särdeles svårt att de dagarna taga ut dem och transportera dem längre vägar. Då vidare enligt vunnen erfarenhet vaccinen, om den ordentligt förvarades, så gott som i varje fall visade sig verksam, ansåge styrelsen, att det för närvarande

icke skulle medföra någon nämnvärd risk att helt utesluta besiktningarna och till vederbörande pastorsämbeten för anteckning anmäla alla barn, som på mötena blivit ympade. Det ringa antal barn, som därigenom oberättigat kunde bliva antecknade i kyrkoböckerna såsom med framgång ympade, torde ytterligare minskas därigenom att ymparen vid varje möte uppmanade målsmännen att se efter, huruvida barnen efter en vecka företedde vaccinpustler, och om så icke vore fallet återkomma med dem följande år, då det ej kunde garanteras, att de förvärvat skydd mot smittkoppor. Ett sådant tillvägagångssätt vore, ansåge styrelsen, tills vidare så länge vaccinen vore så jämn som under de senare åren fullt betryggande. På samma gång skulle det väsentligt förbilliga statens utgifter för skyddskoppympningen och borttaga en av stötestenarna för allmänheten, vilket senare ingalunda borde underskattas, då intresset för frivillig vaccinering av varjehanda anledningar vore ganska svårt att hålla vid liv. Då emellertid omkostnaderna för besiktningarna inom stadssamhällen, där rese- eller traktamentsersättning ej förekomme, vore obetydliga samt ringa besvär förefunnes att där inställa barnen, syntes besiktningen möjligen kunna kvarstå för städerna men då av angivna skäl företagas något senare, t. ex. på 10—12 dagen efter ympningen, vid vilken tid barnen vanligen icke längre hade feber eller vore illamående men tydliga tecken fortfarande funnes för att avgöra, om kopporna slagit an.

Föreståndaren för medicinalstyrelsens vaccinkontor.

Över denna framställning har medicinalstyrelsen den 2 februari 1925 avgivit utlåtande och därvid fogat en av *föreståndaren för styrelsens vaccinkontor doktor M. Herrlin* upprättad promemoria av den 20 januari 1925, i vilken Herrlin förklarat sig av flera skäl icke kunna dela läkarföreningens uppfattning om obehövligheten av regelbunden besiktning av de ympade samt vidare anfört i huvudsak följande:

»Till en början vill jag härutinnan fästa uppmärksamheten vid att, även om det som allmänt omdöme kan sägas, att det ympämne, som under senare år framställts vid statens bakteriologiska laboratorium och efter omsorgsfull prövning av särskild kontrollant genom vaccinkontoret utsänts till ymparna, visat sig vara synnerligen tillförlitligt, det tyvärr icke kunnat förhindras, att mindre goda ympningsresultat tid efter annan inrapporterats till medicinalstyrelsen. Förklaringen härtill synes framför allt vara att söka däri, att vaccinen, som ju utgöres av levande organismer och är mycket känslig bland annat för värme, före användningen försvagats antingen under transporten till eller förvaringen hos ymparen. Härigenom kan det inträffa, att *en* vaccinsändning ger fullgoda resultat (se bil. 1)[1]) under det att en annan vaccinsändning med vaccin från samma kalv och använd vid ungefär samma tidpunkt givit ett resultat, som måste betecknas som dåligt (se bil. 2)[1]). Därest besiktningar icke verkställdes, såsom nu läkarföreningen föreslår, skulle i sistnämnda exempel samtliga 84 barn för all framtid antecknats i kyrkoböckerna såsom med framgång ympade, ehuru icke mindre än 25 d. v. s. 30 procent faktiskt icke voro immuniserade mot smittkoppor. Det anförda exemplet visar, att siffrorna över antalet »vaccinerade» icke utan vidare kunna läggas till grund för bedömandet av antalet »mot smittkoppor immuniserade». Genom slopandet av besiktningarna förlorar man därför möjligheten att tillförlitligt bedöma ymptillståndet hos befolkningen, vilket otvivelaktigt skulle skapa ett för myndigheterna mycket kännbart osäkerhetstillstånd vid inträffande smittkoppsfara eller smittkoppsepidemi. Härtill kommer vidare, att allmänheten torde hava rätt att erhålla ett bestämt besked

[1]) Här utelämnad. Av den i nämnda bilaga omförmälda vaccinen hade 154 personer ympats, alla med lyckat resultat, medan av de 84 ympningar, som verkställts med den i bil. 2 angivna vaccinen icke mindre än 25 klart misslyckats. I tre fall var resultatet obekant.

om resultatet av genomgången vaccinering, om denna skett med framgång eller ej, om det med ympningen avsedda resultatet — skydd mot smittkopporna — vunnits eller ej. Visserligen bör det i detta sammanhang påpekas, att man av ympärren kan med hög grad av sannolikhet sluta till, om en verkställd ympning skett med framgång till ledning sålunda för bedömande av en bestämd persons ympningstillstånd. — — —

Av det anförda torde med tydlighet framgå, att man icke utan en noggrann kontroll av ympningsresultaten kan tala om en verkligt effektivt genomförd skyddskoppympning av landets befolkning. Det finnes emellertid andra skäl för bibehållande av besiktningarna av de ympade och för besiktningarnas verkställande av läkaren-ymparen. Genom besiktningarna får denne en om jag så får säga vidgad syn på hela immuniseringsprocessen, han kan iakttaga eventuella avvikelser från det normala ympningsförloppet, han kan taga under behandling tillstötande komplikationer och verkställa omympning i händelse av negativt resultat samt sist men icke minst viktigt, han kan skyndsamt inrapportera, om vaccinen i ett visst fall visat sig vara mindre anslagskraftig eller motsatsen alltför kraftig; i sistnämnda avseende bör särskilt påpekas, att genom borttagandet av besiktningarna förlorades all kontroll över ympningsresultaten.

Jag anser sålunda, att det är så långt ifrån att besiktningarna kunna avskaffas, att det snarare kan ifrågasättas, om icke alla besiktningar vid ympning enligt 2 § i lagen borde verkställas av läkare i stället för såsom nu många gånger är fallet av s. k. särskilda besiktningsförrättare. Dessa särskilda besiktningsförrättare utgöras i allmänhet av barnmorskor och andra, som före år 1917 ägde verkställa vaccinering. Sedan nu vaccineringen genom den nya lagen om skyddskoppympning från och med år 1917 lagts i händerna på läkarne, kommer med varje år som går ett allt färre antal besiktningskunniga f. d. vaccinatörer att stå till förfogande för besiktningarna, varigenom bedömandet av ympningsresultatet — en enligt mitt förmenande ytterst viktig sak — i många fall kanske kommer att anförtros åt mindre kompetenta s. k. särskilda besiktningsförrättare.

Den ifrågasatta ändringen av tiden för besiktningen synes mig välbetänkt men påkallar ingen lagändring.»

Under åberopande av innehållet i denna promemoria har medicinalstyrelsen i sitt utlåtande avstyrkt bifall till läkarföreningens framställning, i vad den avsåge slopandet av den regelbundna besiktningen. Medicinalstyrelsen.

Beträffande den för besiktningen föreskrivna tiden har medicinalstyrelsen anfört, att anledningen till att besiktningen sedan gammalt utförts en vecka efter ympningen syntes vara den att kopporna vid den tiden nått sin fulla utveckling, så att ympningsresultatet då kunnat bäst bedömas. Någon anmärkning mot denna tid för besiktningen hade, fortsatte medicinalstyrelsen, icke framkommit, men styrelsen funne ett visst fog för den av läkarföreningens styrelse uttalade uppfattningen och ansåge därför att det borde kunna överlämnas åt ymparen att — t. ex. i distrikt med stora avstånd — kunna framflytta tiden för besiktningarna ytterligare några dagar, om han funne en sådan anordning önskvärd.

Medicinalstyrelsen tillstyrkte på dessa grunder, att § 4 första stycket i instruktionen den 24 november 1916 för de i lagen om skyddskoppympning avsedda ympare och besiktningsförrättare ändrades därhän, att besiktning skulle verkställas den sjunde eller senast den fjortonde dagen efter ympningen.

Riksdagens revisorers berättelse till 1923 års riksdag.

I sitt nyss omförmälda uttalande beträffande kostnaderna för staten för den avgiftsfria skyddskoppympningen och besiktningen anförde riksdagens revisorer (§ 6 sid. 24), att de vid granskning av räkenskaperna för användningen av det ordinarie anslaget till skyddskoppympning funnit, att anmärkningsvärt höga belopp utbetalats i rese- och traktamentsersättningar till ympare och besiktningsförrättare. Revisorerna ville i anledning därav erinra om de möjligheter att begränsa dessa utgifter, som de nyss återgivna bestämmelserna i 11 och 12 §§ i vaccinationslagen lämnade. Dessa författningsbestämmelser anvisade enligt revisorernas mening en utväg att begränsa ifrågavarande kostnader dels genom en omsorgsfull planläggning av ympnings- och besiktningsmötena, så att rese- och traktamentskostnader komme att förorsaka minsta möjliga utgift, dels ock genom anlitande i större utsträckning, än vad som syntes ske, av annan än läkare för besiktningarnas verkställande, till exempel barnmorskor och kvalificerade sjuksköterskor.

Medicinalstyrelsen.

I anledning av detta uttalande har medicinalstyrelsen den 30 december 1922 avgivit infordrat utlåtande, däri styrelsen framhållit, att styrelsen redan beaktat den av revisorerna berörda frågan och meddelat anvisningar i det angivna syftet. Styrelsens avsikt vore att även framdeles verka i samma riktning.

Utredning inom socialdepartementet av frågan rörande ympnings- och besiktningsmöten.

Tillämpningen av gällande bestämmelser.

I den av riksdagens revisorer sålunda berörda frågan har därefter å socialdepartementets lagbyrå verkställts utredning. I en som resultat av denna utredning upprättad promemoria har till en början anförts, att det torde vara ovisst, huruvida eller i varje fall i vilken omfattning de av riksdagens revisorer angivna författningsbestämmelserna beredde möjlighet för statens organ att verkligen åstadkomma skyddskoppympningens anordnande på ett ekonomiskt lämpligt sätt. Denna ovisshet berodde på att tvekan syntes kunna råda såväl angående den rätta innebörden av de gällande bestämmelserna som även i frågan huruvida, också med en mera vidsträckt tolkning av desamma, de kunde anses innebära tillräckliga möjligheter i nyssnämnda hänseende.

Som exempel på vad med detta uttalande åsyftades har i promemorian redogjorts för ett av Kungl. Maj:t i slutet av år 1924 prövat ärende, däri osäkerheten om ifrågavarande bestämmelsers innebörd särskilt kommit till uttryck. I detta ärende hade enligt promemorian huvudsakligen förekommit följande.

Sedan vederbörande provinsialläkare uppgjort plan för ympnings- och besiktningsmöten inom sitt distrikt, enligt vilken plan han själv skulle förrätta alla besiktningar, hade förste provinsialläkaren i länet fastställt planen, dock med den ändringen att besiktningarna å några platser skulle utföras av där bosatta kompetenta besiktningsförrättare.

Häröver hade provinsialläkaren anfört besvär, vilka emellertid av medicinalstyrelsen förklarats icke föranleda ändring av förste provinsialläkarens beslut. Sedan provinsialläkaren fullföljt sina besvär hos Kungl. Maj:t, hade Kungl. Maj:t, enär ifrågavarande besiktningsförrättningar redan blivit verkställda i enlighet med den av förste provinsialläkaren fastställda planen, funnit besvären icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Provinsialläkaren har uti ärendet till stöd för sin uppfattning anfört, bland annat, följande:

I 11 § 1 mom. andra stycket i lagen om skyddskoppympning stadgades, att efter ymparens medgivande — i det fall att ymparen vore legitimerad läkare — särskild besiktningsförrättare finge antagas av hälsovårdsmyndigheten, om behov därav förefunnes, och i 28 § samma lag hette det, att med hälsovårdsmyndighet i lagen förstodes hälsovårdsnämnd eller, där sådan ej funnes, kommunalnämnd. Det ville således synas, som om förste provinsialläkaren icke ägde förordna om anlitande av särskild besiktningsförrättare, utan att detta tillkomme vederbörande hälsovårds- eller kommunalnämnd, samt att det dessutom fordrades medgivande därtill av ymparen, då denne vore legitimerad läkare, ävensom att behov att anlita dylik besiktningsförrättare förefunnes.

Förste provinsialläkaren har förklarat, att planen av honom fastställts med efterlevnad av ett av medicinalstyrelsen den 23 januari 1922 till samtliga förste provinsial-, provinsial- och extra provinsialläkare samt hälsovårdsnämnder i landskommuner i ämnet utfärdat cirkulär. Då förste provinsialläkaren emellertid ansett detta cirkulär vara stridande mot lagen om skyddskoppympning, hade han i förevarande ärende inhämtat medicinalstyrelsens direktiv, vilka han sedermera följt vid meddelande av sitt beslut. I dessa direktiv hade medicinalstyrelsen anfört, bland annat, att då kostnaden för ifrågavarande slags förrättningar borde nedbringas så mycket som möjligt, medicinalstyrelsen ansett, att omförmälda plan icke borde fastställas, utan att däri upptoges särskilda besiktningsförrättare, där sådana stode att erhålla.

I härefter avgivet yttrande har medicinalstyrelsen anfört, att, då frågan om antagande av särskilda besiktningsförrättare borde anses ingå såsom ett led i den av hälsovårdsmyndigheten och ymparen i samråd uppgjorda planen för ympnings- och besiktningsmöten, som skulle underställas förste provinsialläkarens prövning, ett sådant ymparens beslut syntes kunna bliva föremål för ändring av förste provinsialläkaren.

En ledamot av styrelsen var av skiljaktig mening och anförde följande. Förste provinsialläkaren hade enligt hans mening saknat stöd i gällande lag för sin vägran att i oförändrat skick fastställa ifrågavarande förslag till plan för ympnings- och besiktningsmöten. Då behov av särskilda besiktningsförrättare ej visats föreligga och då planen ej visats vara olämplig eller hava åsamkat statsverket onödig utgift, för så vitt man icke ansåge, att det över huvud taget vore onödigt, att besiktning av ympade verkställdes av läkare, hade planen i fråga bort fastställas i oförändrat skick.

Historik.

I promemorian har vidare lämnats följande redogörelse för förutvarande bestämmelser på ifrågavarande område samt tillkomsten av nu gällande bestämmelser.

1853 års reglemente.

Redan i 1853 års reglemente för skyddskoppympningen i riket funnos bestämmelser om viss plan för verkställande av ympning och besiktning. Det heter nämligen där i § 1, att ympad person skulle å utsatt tid och ställe av vederbörande läkare eller vaccinatör besiktigas, därvid tydligen förutsatts, att efterbesiktningen skulle verkställas av den, som företagit ympningen. Och i § 5 föreskrives, att vaccination skall å landet verkställas vid utsatta vaccinationsmöten på bestämda tider varje år, vaccinatören dock obetaget att, där så åstundades och lämpligt funnes, förrätta ympningen efter hand och i de vaccinationsskyldigas hemvist; varefter i § 11 stadgats,

att den av sockennämnden utsedde vaccinationsföreståndaren skulle i samråd med vaccinatören bestämma den ordning, i vilken vaccinationen inom församlingen varje år borde företagas, varefter kungörelse skulle utfärdas om de fastställda tiderna och platserna för vaccinationen.

Medicinalstyrelsens förslag.

I det av medicinalstyrelsen upprättade förslag till ny vaccinationslagstiftning, som var avsett att ersätta 1853 års reglemente och som ytterst ligger till grund för 1916 års lag i ämnet, hade bestämmelserna om ympnings- och besiktningsmöten närmare utförts, i det att där heter, att det tillkomme hälsovårds- eller, där sådan ej funnes, kommunalnämnd att anordna dylika möten samt att vid anordnande av offentliga sådana möten skulle, där ersättning av statsmedel skulle utgå, nämnden efter ymparens hörande uppgöra plan för mötena samt i god tid underställa planen vederbörande förste provinsialläkare för granskning och godkännande. I motiven framhölls, att syftet med upprättande av dylika planer var, att mötena skulle anordnas på lämpligt sätt och *med minsta kostnader*. Några bestämmelser om särskilda besiktningsförrättare funnos icke i förslaget.

1915 års riksdag.

I det av Kungl. Maj:t till 1915 års riksdag framlagda, på medicinalstyrelsens betänkande byggda förslaget till lag om skyddskoppympning (proposition nr 78) funnos intagna bestämmelser, motsvarande 12 § 2 mom. i den nu gällande lagen. Syftet med föreskrifterna om uppgörande av plan för ympnings- och besiktningsmöten och sådan plans fastställande angavs även av föredragande departementschefen vara, att kontroll skulle vinnas över att mötena anordnades på lämpligt sätt och så, att statsverket icke betungades med onödiga utgifter. Enligt föredragandens mening borde planen dessutom så uppgöras, att förrättningarna så litet som möjligt inkräktade på läkarens verksamhet och tillgänglighet i övrigt för allmänheten.

Nyss omförmälda bestämmelse i 11 § 1 mom. andra stycket om särskilda besiktningsförrättare har tillkommit på förslag av särskilda utskottet nr 1 vid 1915 års riksdag.

Enligt Kungl. Maj:ts till nämnda riksdag framlagda förslag till lag om skyddskoppympning skulle det åligga vederbörande ympare att, sedan ympning skett, besiktiga den ympade för utrönande av ympningens resultat. Såsom motiv för sitt förslag att vid sidan av ympare jämväl annan särskild person skulle kunna anlitas såsom besiktigare anförde särskilda utskottet i sitt utlåtande nr 2 bland annat följande:

»Då sådan besiktning ej kan med framgång verkställas, förr än efter sedan viss tid, minst 4 à 6 dagar, förflutit från ympningen, förutsätter detta, att ymparen ånyo beredes tillfälle att företaga undersökning av den ympade. Även om det skulle låta sig göra för vederbörande ympare att, med särskild hänsyn härtill, på lämpligt sätt anordna sina resor — — — skulle det helt säkert vara till stor fördel, om den svårighet och omgång, besiktningen sålunda ofta måste anses vålla, kunde i erforderlig mån undanröjas. Härigenom skulle, efter utskottets uppfattning, det nämnda syftemålet att i möjligaste mån erhålla tillgång till läkare för ympningarnas verkställande ytterligare befordras, samtidigt som kostnaden för läkares ifrågavarande resor skulle

kunna nedbringas. Då det måste anses vara själva ympningen, det därvid erforderliga ingreppet och vad med detsamma sammanhänger, ympämnets behandlande m. m., för vilket det framför allt är av vikt, att läkare anlitas, medan däremot besiktningen ej ställer samma anspråk, har utskottet för vinnande av omförmälda ändamål föreslagit, att om i annan ort än stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare ymparen är läkare, med den sistnämndes samtycke skall kunna vid behov för besiktningens verkställande anställas särskild person (besiktigare), vilken genomgått samma undervisningskurs i skyddskoppympning, som fordras av särskild ympare.»

Sedan 1915 års riksdag avslagit samtliga då föreliggande lagförslag i vaccinationsfrågan, framlade Kungl. Maj:t till 1916 års riksdag ett nytt förslag i ämnet (proposition nr 32), vilket förslag i huvudsak, och därvid även i nu behandlade hänseenden, byggde på förenämnda utskottsutlåtande. I Kungl. Maj:ts förslag gjorde riksdagen den ändringen, att skyddskoppympning finge verkställas endast av den, som ägde behörighet att utöva läkarkonsten, och att därjämte endast undantagsvis, där möjlighet eljest saknades att på tillfredsställande sätt ordna vid inträffad eller hotande smittskoppsepidemi påbjuden ympning, till verkställande av sådan ympning skulle kunna förordnas jämväl medicine kandidat, som undergått föreskriven kurs i skyddskoppympning. Efter denna ändring skulle det icke finnas några särskilda ympare i den mening i vilken särskilda utskottet vid 1915 års riksdag använt denna beteckning, och i stället för det av Kungl. Maj:t, i enlighet med nämnda utskotts förslag föreslagna behörighetsvillkoret för särskild besiktningsförrättare infördes därför den bestämmelsen, att till sådan besiktningsförrättare finge antagas endast den, som undergått föreskriven kurs i besiktning av skyddskoppympade. *1916 års riksdag.*

I förenämnda promemoria från socialdepartementets lagbyrå har efter denna historik anförts följande: *Promemoria från socialdepartementets lagbyrå.*

»Av den lämnade redogörelsen för motiven till nu behandlade lagbestämmelser lärer hava framgått, att ändamålet med föreskriften om att förslag till plan för ympnings- och besiktningsmöten skall underställas förste provinsialläkaren varit, icke blott att planen skulle prövas med hänsyn till dess lämplighet ur hygieniska synpunkter utan även att det skulle granskas, huruvida planen vore upprättad på ett kostnadsbesparande sätt. Särskilt tydligt kommer ju detta förhållande till uttryck i medicinalstyrelsens förslag, då enligt detta förslag underställande uttryckligen föreskrevs skola ske blott av planen till sådana möten, till vilka statsbidrag utginge. Av nämnda förslag framgår även, något som väl för övrigt är självklart, att underställningen icke endast skulle vara en formell åtgärd utan att förste provinsialläkaren skulle ingå i en materiell granskning av planen. Däremot synes varken lagtexten eller motiven lämna otvetydigt svar på frågan, *dels* huruvida förste provinsialläkaren skall vara berättigad att vidtaga ändringar i den ingivna planen eller om han blott kan vägra fastställelse, *dels*, i sistnämnda fall, vilka verkningar en sådan vägran har, och hur en konflikt mellan läkaren och hälsovårdsmyndigheten skall lösas. Då hälsovårdsmyndigheterna äro olika för varje kommun, synes det visserligen redan av den förut återgivna bestämmelsen i instruktionen den 24 november 1916 om att ympnings- och besiktningsmöten i vissa fall skola anordnas gemensamt för flera kommuner

framgå, att avgörandet i sista hand bör tillkomma ett mera centralt organ än dessa myndigheter. Endast med en befogenhet att göra ändring i ingivna planer torde för övrigt förste provinsialläkaren kunna med nödig kraft iakttaga statens ekonomiska intressen. Det är ju också tydligt, att, därest den tolkningen skulle vara riktig, enligt vilken förste provinsialläkaren icke skulle vara berättigad att göra ändring, det i praktiken kan uppstå, i varje fall omgång och ofta svårlösta konflikter, såsom då hälsovårdsmyndighet vägrar inkomma med nytt förslag eller får sina förslag upprepade gånger underkända. Det synes därför — vare sig en sådan åtgärd skulle anses innebära endast ett förtydligande eller betraktas som en reell lagändring — kunna ifrågasättas, att det åt stadgandet i 12 § 2 mom. gives ändrad avfattning, så att därav kommer att otvetydigt framgå, att förste provinsialläkaren har rätt att göra ändring i de ingivna planerna. Eftersom det alltid, rent formellt, måste förefalla mindre tilltalande, att en statens tjänsteman ändrar ett av kommunal myndighet meddelat beslut, torde det, därest en lagändring i nu antydd riktning anses lämplig, samtidigt böra övervägas, huruvida icke stadgandet — utan att därigenom skedde någon ändring i sak — kunde så avfattas, att det blir förste provinsialläkaren, som, efter av vederbörande hälsovårdsmyndigheter i samråd med ymparen uppgjorda förslag, i första hand beslutar om planen för ympnings- och besiktningsmötena.

Då enligt det av Kungl. Maj:t för 1915 års riksdag framlagda lagförslaget ymparen skulle själv verkställa efterbesiktningen, hade tydligen enligt detta förslag förste provinsialläkaren att vid prövning av plan för besiktningsmöten granska planen allenast med hänsyn till lämpligheten av de föreslagna tiderna och platserna. Sedan emellertid i den gällande lagen bestämmelsen i 11 § om särskilda besiktningsförrättare tillkommit, uppkommer det spörsmålet, huruvida prövningen bör omfatta även frågan, om besiktning skall verkställas av ymparen eller av särskild förrättare. Till en början torde i avseende å denna fråga kunna fastslås, ej mindre att det, såsom även statsrevisorerna framhållit, ur den förut berörda synpunkten av iakttagande av statens ekonomiska intresse är av stor betydelse, att det tillses, att särskilda besiktigare användas där så kan ske, än även att alltså en prövning, som ej företages jämväl ur denna synpunkt, måste bliva i hög grad ofullständig. Även andra skäl för användande av särskilda förrättare än besparingssynpunkten lära vara av beskaffenhet att lämpligen böra prövas av förste provinsialläkaren.

Vad angår den gällande lagen, finnas emellertid vissa omständigheter, som tyda på att en dylik prövningsrätt i personfrågan icke skulle finnas för förste provinsialläkaren. Till en början märkes, att 12 § ej ändrats i samband med införande av de nya bestämmelserna i 11 §, och såsom nyss antytts fanns vid avfattandet av 12 § icke någon anledning att taga sikte på spörsmålet, om jämväl personfrågan skulle underställas förste provinsialläkaren. Vidare torde böra beaktas, att enligt 11 § det är hälsovårdsmyndigheten, som »antager» särskilda besiktningsförrättare. Det torde ej vara fullt klart, huruvida ej med denna bestämmelse åsyftats, att antagande skulle ske tills vidare eller för viss tid — på sina ställen användes i motiven ordet »anställande» — och det synes ganska osannolikt, att lagstiftaren skulle velat förutsätta, att någon skulle vilja undergå särskild prövning blott för utsikten att sedan bliva anmodad att hålla enstaka besiktningsmöten. Men även om så ej skulle vara fallet och »antagandet» alltså blott avser bemyndigande att förrätta viss eller vissa bestämda besiktningar, måste det förefalla i viss mån egendomligt, om förste provinsialläkaren genom en ändring i en ingiven plan, genom vilken ändring han förordnade, att viss besiktning skulle för-

rättas av särskild besiktigare, skulle kunna »antaga» en person, som åtminstone i viss mån skulle få karaktären av kommunal tjänsteman. Tydligt är visserligen, att denna anmärkning förfaller med den tolkningen av 12 §, att förste provinsialläkaren icke skulle äga verkställa ändring i ingivna planer utan endast antingen oförändrade fastställa eller också ogilla planerna. Men kvar står då det förhållandet, att enligt 11 § hälsovårdsmyndighet icke kan antaga särskild besiktningsförrättare utan vederbörande ympares medgivande och att alltså förste provinsialläkaren icke genom att vägra fastställelse å viss plan kan framtvinga beslut om antagande av särskild besiktningsförrättare, då sådan åtgärd från hälsovårdsmyndighetens sida strandat på ymparens vetorätt.

Angående anledningen till införande av en sådan vetorätt synes icke någon direkt upplysning kunna vinnas ur motiven. Det får emellertid antagas, att stadgandet därom sammanhänger med föreskriften att antagande av särskild besiktigare skall ske, endast när *behov* därav föreligger; det synes sannolikt, att man åt ymparens sakkännedom velat förbehålla avgörandet av när dylikt behov förelåge. Angående arten av det behov, som bör föranleda antagande av särskild besiktigare, lämnar lagtexten icke någon ledning, men av särskilda utskottets uttalande framgår, att utskottet avsett, att besiktigare skulle antagas i fall av behov med hänsyn till något av de av utskottet i dess yttrande anförda ändamål. Dessa ändamål vore *dels* undanröjande av med besiktningsförrättningarna följande svårighet och omgång, *dels* befordrande av tillgång till läkare för ympningarnas verkställande *och dels* nedbringande av läkarens reskostnader. Vid en granskning av de sålunda framhållna ändamålen med antagande av särskilda besiktningsförrättare vill det synas, som om det knappast vore befogat, att det behöriga tillgodoseendet av dessa ändamål — och särskilt då av kostnadssynpunkten — skall kunna omöjliggöras därigenom att ymparen sätter sig emot anlitande av särskild besiktigare.

Såsom framgått av vad nu anförts, jämfört med redogörelsen för det av Kungl. Maj:t prövade ärendet, hava olika meningar yppats även beträffande 11 § 1 mom., särskilt då i dess förhållande till förste provinsialläkarens prövningsrätt enligt 12 §. Redan på denna grund och då saken, i varje fall ur kostnadssynpunkt, icke är utan betydelse, synes anledning förefinnas till jämkning av nämnda moment. Det torde emellertid på skäl, som nyss anförts, i sammanhang med en sådan åtgärd även böra övervägas, huruvida anledning till bibehållande av ymparens vetorätt föreligger. Om så anses ej vara fallet, lärer det kunna ifrågakomma att gå ett steg längre, nämligen till att, huvudsakligen i förtydligande syfte, ersätta föreskriften om att särskild besiktningsförrättare skall antagas, blott när behov därav föreligger, med ett stadgande om, att särskild besiktigare *skall* anlitas, så snart lämplig sådan finnes att tillgå och besiktningen icke med samma kostnad och eljest utan olägenhet kan verkställas av ymparen, dock alltjämt endast där denne är läkare. Endast med en sådan regel synes det bliva möjligt att verkligen främja det av riksdagens revisorer uttalade och även av medicinalstyrelsen omfattade önskemålet, att besiktningsmötena böra medföra så ringa kostnad som möjligt.

I överensstämmelse med vad i det föregående anförts synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke åtgärder böra vidtagas för åstadkommande av vissa jämkningar i 11 och 12 §§ i lagen om skyddskoppympning. Den närmare utredning, som före vidtagande av en sådan åtgärd kan anses erforderlig, torde emellertid böra verkställas av vederbörande centrala myndighet, medicinalstyrelsen, vilken styrelse det även torde tillkomma att upprätta förslag till de lagändringar, som möjligen kunna anses påkallade.»

I anledning av vad sålunda anförts anbefallde Kungl. Maj:t den 9 januari 1925 medicinalstyrelsen att, efter den utredning som styrelsen kunde finna erforderlig till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de ändringar i lagen om skyddskoppympning, till vilka medicinalstyrelsen kunde anse anledning förefinnas i de i omförmälda promemoria avhandlade hänseenden.

Föreståndaren för medicinalstyrelsens vaccinkontor.

Med skrivelse den 2 mars 1925 inkom medicinalstyrelsen med utlåtande och förslag i ämnet, därvid styrelsen överlämnade en av *doktor Herrlin* i ärendet avgiven promemoria, i vilken anförts, att de gångna årens erfarenhet om skyddskoppympningens verkställande och anordnande enligt den nya lagen av år 1916 icke uppreste några som helst betänkligheter mot att överflytta befogenheten att uppgöra nu nämnda plan till förste provinsialläkaren. Under hänvisning till sin här förut återgivna promemoria av den 20 januari 1925, enligt vilken besiktningen i regel borde verkställas av ymparen, har Herrlin vidare anfört, att emellertid för vissa undantagsfall såsom vid förfall för ymparen eller då det gällde besiktning å en ort av endast ett färre antal ympade eller då besiktningens verkställande genom läkaren-ymparen på grund av det stora avståndet mellan läkarstationen och förrättningsplatsen skulle medföra anmärkningsvärt stora kostnader för statsverket eller avsevärd tidsutdräkt för läkaren till förfång för hans övriga tjänsteåligganden inom distriktet, anordningen med särskilda besiktningsförrättare syntes böra bibehållas. Befogenheten att antaga sådan besiktningsförrättare syntes utan någon som helst olägenhet kunna överflyttas på förste provinsialläkaren. Tillgången på lagligen kvalificerade besiktningsförrättare komme att bliva allt mera knapp, i samma mån som antalet f. d. vaccinatörer och och vaccinatriser från tiden före den nya lagens tillkomst minskades.

Då Herrlin på sålunda anfört skäl icke ansett sig kunna tillstyrka att i besparingssynpunkt åtgärder vidtoges i sådan riktning att besiktningsförrättningarna som regel anförtroddes åt särskilda besiktningsförrättare och ännu mindre att besiktningarna helt slopades, har han i stället fäst uppmärksamheten vid en annan åtgärd, som syntes honom utan olägenhet kunna nedbringa statens kostnader för skyddskoppympningen högst betydligt. Herrlin har därom anfört följande:

»Genom den nya lagen har tiden för skyddskoppympningens fullgörande i fråga om barn framflyttats från två år till senast under det kalenderår, då barnet fyller sex år. Erfarenheten har emellertid visat att allmänheten endast i undantagsfall uppskjuter ympningen av barnen till 5—6 årsåldern. Då föräldrar och målsmän till barnen hava sex år på sig för barnets ympning, kan det knappast anses behövligt, att kostnadsfri ympning beredes varje år utan endast t. ex. vart annat år, och alldeles särskilt gäller detta för sådana provinsialläkardistrikt där endast ett fåtal barn, 5—1 stycken eller till och med ännu färre, inställas för ympning å de olika mötesplatserna. Om ympningsresorna inom sådana distrikt företoges allenast vart annat år, skulle resekostnads- och traktamentsersättningarna — och det är de som taga lejonparten av kostnaderna — nedbringas till jämnt hälften. Då lagen icke föreskriver, att ympningarna skola ske årligen, torde en sådan omläggning av skyddskoppympningsverksamheten kunna ske genom direktiv från medicinalstyrelsen till förste provinsialläkaren, som enligt vad nu ifrågasättes skulle äga uppgöra ympningsplanerna.»

I sitt eget utlåtande har medicinalstyrelsen sedermera förklarat, att styrelsen delade de i Herrlins promemoria angivna synpunkterna och att styrelsen vid föregående tillfällen framhållit, att besiktningarna av de ympade av lätt insedda skäl helst borde utföras av den som utfört ympningarna, varefter styrelsen fortsätter: *Medicinalstyrelsen.*

»Det måste emellertid anses önskvärt, att statens omkostnader för skyddskoppympningen nedbringas dels genom att, där så anses lämpligen kunna ske, besiktningarna utföras av särskilda besiktningsförrättare dels ock på andra sätt, såsom genom större hänsynstagande till kostnaderna vid uppgörande av planer för ympnings- och besiktningsmöten, vilket torde kunna ske exempelvis genom att dylika möten, i den mån förhållandena så medgiva, anordnas mindre ofta. Ett sådant tillvägagångssätt underlättas helt visst genom att reseplanerna uppgöras av förste provinsialläkarna, som då bliva mindre bundna av hälsovårdsnämndernas och provinsialläkarnas förslag än hittills och lättare kunna följa av medicinalstyrelsen lämnade direktiv för planernas uppgörande. Medicinalstyrelsen har ej heller någon betänklighet ifråga om lämpligheten av att överlämna åt förste provinsialläkarna att bestämma, i vad mån särskilda besiktningsförrättare må användas, varvid de tydligtvis böra fästa vederbörligt avseende vid ymparnas förslag, i den mån dessa synas välgrundade.»

På dessa skäl har medicinalstyrelsen förklarat sig i huvudsaklig överensstämmelse med Herrlins förslag tillstyrka, att 11 § 1 mom. andra och tredje styckena samt 12 § 2 mom. andra stycket i vaccinationslagen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

11 § 1 mom. andra och tredje styckena.

För annan ort än stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare må *för besiktning, varom ovan sägs, särskild besiktningsförrättare kunna anlitas, ägande förste provinsialläkaren i länet att efter ymparens och hälsovårdsmyndighetens hörande och då så anses lämpligen kunna ske utse sådan besiktningsförrättare.*

Till särskild besiktningsförrättare må *utses* endast den, som undergått föreskriven kurs i besiktning av skyddskoppympade.

12 § 2 mom. andra stycket.

Plan för dylika möten uppgöres *av förste provinsialläkaren i länet, sedan förslag därtill upprättats av vederbörande hälsovårdsmyndighet i samråd med ymparen. Medicinalstyrelsen äger utfärda särskilda föreskrifter beträffande nämnda plan.*

I detta sammanhang har medicinalstyrelsen föreslagit viss formell ändring av 28 § i lagen, vilken ändring ansetts betingad av bestämmelserna i 36 § i hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919.

I anledning av vad i Herrlins sist återgivna promemoria anförts därom att statens utgifter för skyddskoppympningen skulle kunna utan olägenhet högst väsentligt nedbringas genom att ympnings- och besiktningsmöten, i varje fall i en del ympningsdistrikt, anordnades allenast vart annat år, anbefallde Kungl. Maj:t i skrivelse den 26 juni 1925 medicinalstyrelsen att verkställa utredning angående lämpligheten av sålunda ändrade bestämmelser samt till Kungl. *Kungl. Maj:ts skrivelse till medicinalstyrelsen den 26 juni 1925.*

Maj:t inkomma med berörda utredning ävensom med de förslag beträffande ändring i lagen om skyddskoppympning och andra författningar, som borde föranledas av en omläggning i omförmälda hänseende eller som eljest, utöver vad av medicinalstyrelsen redan angivits, kunde anses önskvärda till nedbringande av statens kostnader för skyddskoppympningen.

Medicinalstyrelsens utlåtande den 30 september 1925.

Medicinalstyrelsen, som anmodat förste provinsialläkarna att själva avgiva och från provinsial- och extra provinsialläkarna infordra yttranden rörande lämpligheten inom deras distrikt av en sådan anordning som nyss angivits, har med utlåtande den 30 september 1925 överlämnat de inkomna yttrandena jämte en av föreståndaren för styrelsens vaccinkontor i ärendet avgiven P. M.

Yttranden från provinsialläkarna.

En sammanställning av de 349 yttranden från förste provinsialläkare, provinsialläkare och extra provinsialläkare, som inkommit, visar, att av dessa yttranden 244 eller omkring 70 % innehålla ett tillstyrkande av den ifrågasatta anordningen, därav dock endast 119 utan och 125 med visst förbehåll. 82 av provinsialläkarna hava avstyrkt densamma, medan 19 läkare icke därom gjort något uttalande. Av förste provinsialläkarna hava 20 i en eller annan form tillstyrkt anordningen.

Gör man en sammanställning länsvis av de avgivna yttrandena och bortser man därvid från dem, vilka icke innehålla något uttalande i ämnet, finner man, att alla från Gotlands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Örebro län inkomna yttranden, inalles 50, gå i tillstyrkande riktning. Även från övriga län äro, med några undantag, de tillstyrkande yttrandena i avgjord majoritet. Undantagen utgöras av Kronobergs län (5 till- och 5 avstyrkande), Malmöhus län (resp. 8 och 10), Hallands län (resp. 6 och 5), Skaraborgs län resp. 6 och 6) samt Västmanlands län (resp. 1 och 8).

Såsom skäl för avstyrkande har anförts huvudsakligen följande. På sina håll vore det i övervägande grad sexåringar som ympades, på andra ställen ympades barnen helst i första levnadsåret. Såväl det ena som det andra skulle omöjliggöras, om ympning förrättades endast vartannat år. Flera provinsialläkardistrikt, företrädesvis i Malmöhus län, vore alltför folkrika för att tillåta ympning endast vartannat år. Det skulle erbjuda stora svårigheter att anskaffa tillräckligt stora lokaler. Allmänhetens intresse för ympningen skulle minskas. Även för den allmänna sjukvården vore de årliga ympningarna av betydelse. Någon kostnadsminskning skulle icke ernås. Tillräcklig minskning av kostnaderna torde vinnas enbart genom de ersättningsbestämmelser, som innehölles i det nya, från den 1 augusti 1925 gällande resereglementet.

Även i avstyrkande yttranden har emellertid anförts, att undantagsvis ympning borde kunna ske endast vartannat år.

Bland de förbehåll, som gjorts i de tillstyrkande yttrandena, må nämnas följande. Ympning skulle likväl ske årligen å läkarstationen eller i mera tätt befolkade delar av distrikt eller i kommuner med större barnantal. I halva distriktet eller delar av distriktet borde ympning ske årligen. Ympning vartannat år skulle ifrågakomma endast i glest befolkade eller avlägset lig-

gande trakter, eller endast i de minsta kommunerna eller i kommuner, där antalet ympningar varje år understege 10—20 eller vore ännu lägre, eller å vissa platser, där lokalfrågan tillfredsställande kunde lösas och dröjsmål eller trängsel för allmänheten därför icke behövde uppstå.

Föreståndaren för medicinalstyrelsens vaccinkontor.

Föreståndaren för medicinalstyrelsens vaccinkontor framhåller i sin promemoria att av denna provinsialläkarnas ståndpunkt till frågan den slutsatsen syntes kunna dragas, att den offentliga, kostnadsfria, av statsmedel bestridda skyddskoppympningen i besparingssyfte kunde utan nämnvärd olägenhet i viss omfattning verkställas allenast vartannat år inom ett flertal provinsial- och extra provinsialläkardistrikt. Redan nu hade, anföres vidare, vartannatårsympning förekommit, visserligen endast i mindre utsträckning och inom glest befolkade och avlägset liggande kommuner. Ett mera allmänt genomförande av offentlig skyddskoppympning allenast vartannat år inom läkardistrikt och kommuner där en sådan anordning utan olägenhet kunde ske syntes dock svårligen komma till stånd eller kunna genomföras, utan att medicinalstyrelsen finge ett avgörande inflytande på uppgörande av planen för ympnings- och besiktningsmöten, på sätt styrelsen föreslagit i sin förut omförmälda skrivelse den 2 mars 1925.

Beträffande de allmänna föreskrifter som, jämte speciella direktiv i förekommande fall, medicinalstyrelsen skulle äga att utfärda enligt den föreslagna ändrade lydelsen av 12 § i lagen om skyddskoppympning anföres vidare i promemorian:

Inom varje läkardistrikt borde offentlig skyddskoppympning äga rum årligen dels å läkarstationen eller dess omedelbara närhet dels i kommuner, där antalet ympningspliktiga barn kunde antagas överstiga ett 30-tal, dels ock å större industricentra. Den offentliga skyddskoppympningen å läkarstationen borde anordnas i perioder av en—två veckor, en eller flera gånger årligen, varvid tillsåges, att åtminstone en sådan ympningsperiod förlades till hösten vid tidpunkten för skolornas början. I övrigt borde, där så kunde ske utan påtaglig olägenhet för skyddskoppympningens verkställande t. ex. till följd av svårighet att anskaffa tillräckligt rymlig lokal eller av annan orsak, ympnings- och besiktningsmöten anordnas allenast vartannat år. Om den sålunda ändrade anordningen borde allmänheten i god tid underrättas. Lämpligt syntes vara, att för varje läkardistrikt årligen uppgjordes en fördelningsplan för den offentliga skyddskoppympningen, omfattande exempelvis en treårsperiod och tydligt angivande vilket år ympning ägde rum inom varje kommun och å vilka platser årlig skyddskoppympning verkställdes.

Medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen anför i sitt sist omförmälda utlåtande huvudsakligen följande:

Den gjorda utredningen syntes utvisa, att ett allmänt påbud att ympnings- och besiktningsmöten skulle överallt anordnas endast vart annat år, icke vore välbetänkt. Däremot syntes i ganska stor utsträckning i landskommuner med mindre tät befolkning dylika möten kunna inskränkas till vart annat år. En förutsättning härför vore dock, att vid läkarstationen ett à två ympnings- och besiktningsmöten årligen anordnades för kostnadsfri ympning. Om 12 § i lagen om skyddskoppympning ändrades på sätt medi-

cinalstyrelsen tidigare föreslagit, tillkomme det styrelsen att utfärda särskilda föreskrifter beträffande planerna för ympnings- och besiktningsmöten, och medicinalstyrelsen vore då oförhindrad att utfärda föreskrifter, avsedda att i all önskvärd mån inskränka antalet ympnings- och besiktningsmöten, så att dylika möten icke komme att hållas oftare än vart annat år, där icke särskilda omständigheter gjorde årliga möten önskvärda.

Medicinalstyrelsens förslag till ändring av 11 och 12 §§.

De av medicinalstyrelsen föreslagna ändringarna i 11 och 12 §§ av lagen om skyddskoppympning avsågo, såsom framgått av den nyss lämnade redogörelsen, att giva förste provinsialläkare befogenhet dels att, efter vederbörande ympares och hälsovårdsmyndighets hörande och då så anses lämpligen kunna ske, för annan ort än stad, köping eller municipalsamhälle med egen tjänsteläkare utse särskild besiktningsförrättare, dels att uppgöra plan för ympnings- och besiktningsmöten, sedan förslag därtill upprättats av vederbörande hälsovårdsmyndighet i samråd med ymparen. Genom den föreslagna ändringen av 12 § skulle dessutom medicinalstyrelsen erhålla befogenhet att utfärda särskilda föreskrifter beträffande nämnda plan.

Provinsialläkarnas yttranden angående dessa lagförslag.

Förut omförmälda yttranden från förste provinsial-, provinsial- och extra provinsialläkare innehålla även uttalanden om lämpligheten av ifrågavarande lagändringar.

Mot befogenhet för förste provinsialläkare att utse särskild besiktningsförrättare i fall, där sådan ansetts kunna anlitas, har icke rests något nämnvärt motstånd. I åtskilliga yttranden framhålles likväl, att besiktning av annan än läkaren-ymparen endast borde ske i undantagsfall.

Såsom skäl för denna uppfattning har, utom samma synpunkter som åberopats i den vid medicinalstyrelsens först åberopade utlåtande den 2 februari 1925 fogade promemorian av föreståndaren för styrelsens vaccinkontor, även anförts, att det för de ympade barnens anhöriga visat sig vara av stor betydelse att vid besiktningarna få träffa läkaren och med denne rådgöra om sina barns skötsel samt att därför anlitande i större utsträckning av särskilda besiktningsförrättare skulle kunna leda till en ökning av den ännu på många håll rådande oviljan mot vaccinationen, vilken ovilja eljest efter genomförandet av 1916 års lag om skyddskoppympning synts på väg att mer och mer försvinna.

Däremot hava meningarna i fråga om förste provinsialläkares befattning med plan för ympnings- och besiktningsmöten varit mera delade. I ungefär hälften av de yttranden, däri denna fråga berörts, har uttalats, att förste provinsialläkaren saknade den erforderliga lokalkännedomen för att kunna göra någon självständig insats härvidlag, samt att den enda ändring av gällande bestämmelser i detta hänseende som borde ifrågakomma vore att bringa dessa bestämmelser i överensstämmelse med allmänt tillämpad praxis. Det ginge nämligen vid plans uppgörande i själva verket icke till så, som lagen föreskreve. Initiativet brukade sålunda icke tagas av vederbörande hälsovårdsmyndighet, utan det vore i stället ymparen, som uppgjorde planen och sedan inhämtade hälsovårdsmyndighetens godkännande av densamma,

innan den underställdes förste provinsialläkaren för fastställelse. Detta allmänt tillämpade förfaringssätt vore i allo lämpligt och borde därför lagfästas. De provinsialläkare, som sålunda ansett att något överflyttande till förste provinsialläkaren av arbetet med plans uppgörande icke borde ske, hava emellertid i allmänhet funnit en bestämmelse påkallad, som uttryckligen gåve förste provinsialläkaren rätt att ändra honom underställd plan.

Uppgifter angående kostnaderna för skyddskoppympningen.

Såsom bakgrund till behandling av frågan rörande den av riksdagens revisorer önskade minskningen av kostnaderna för ympnings- och besiktningsmöten må här lämnas några uppgifter angående beloppet av dessa kostnader under de senaste åren.

De faktiska nettoutgifterna å de av riksdagen beviljade anslagen för skyddskoppympning samt antalet vaccinerade hava utgjort:

	Utgifter. Kronor.	Antal vaccinerade (även revaccinerade).
År 1920	268,280: —	82,342
» 1921	345,959: —	94,259
» 1922	362,211: —	96,057
$^1/_1$—$^{30}/_6$ 1923	116,652: —	—
Budgetåret 1923—1924	288,532: —	[1]) 96,982
» 1924—1925	242,086: —	[2]) 89,933

Det kan icke bestämt uppgivas, huru stor del av dessa kostnader som belöper på ifrågavarande möten. En viss uppskattning är dock möjlig att göra. För ympning av varje barn utgår, såsom förut nämnts, ersättning med 75 öre och för efterbesiktning med 25 öre eller sammanlagt en krona för varje barn. Återstoden av det för varje år utbetalade beloppet torde till allra största delen hava utgjorts av kostnader för resor och dagtraktamenten i anledning av ympnings- och besiktningsmöten. Utgifterna för dessa möten torde alltså hava utgjort under vartdera av åren 1921 och 1922 omkring 250,000 kronor, under budgetåret 1923—1924 nära 200,000 kronor och under budgetåret 1924—1925 omkring 150,000 kronor. Vilken del av dessa belopp som belöper å själva ympningsmötena, respektive å besiktningsmöten, kan icke uppgivas. Dock är det tydligt, att därest särskilda besiktningsförrättare icke i något fall anlitats för efterbesiktningen, hälften av resekostnaden — eller, i den mån efterbesiktningen kunnat verkställas med mindre antal resdagar än ympningen, ett något lägre belopp — belöpt å efterbesiktningarna. Då emellertid en del efterbesiktningar verkställts av dylika särskilda förrättare, till vilka endast 25-öres-ersättningen och icke rese- och traktamentsersättning utgått, är uppenbarligen den faktiska kostnaden för efterbesiktningarna lägre än denna hälft.

Departementschefen.

De utvägar för minskande av kostnaderna för ympnings- och besiktningsmötena, som framgått av den verkställda utredningen, äro följande:

---

[1]) Denna siffra avser kalenderåret 1923.
[2]) » » » » 1924.

a) borttagande av efterbesiktningarna;
b) mötenas verkställande endast vart annat år;
c) användande i utsträckt omfattning av särskilda besiktningsförrättare;
d) bättre planläggning av mötena.

Borttagande av efterbesiktningarna.

Vad först angår borttagande av efterbesiktningarna, vilken åtgärd förordats av Jämtlands och Västernorrlands läns läkarförening, torde visserligen kunna sägas, att de skäl som anförts till stöd för en sådan mening givetvis hava visst fog för sig. Emellertid bör märkas, att på sätt medicinalstyrelsen anfört ett upphävande av bestämmelserna om efterbesiktning skulle kunna väsentligt rubba skyddskoppympningens effektivitet. För uppnående av det avsedda resultatet erfordras nämligen, att vaccination med immuniserande verkan allmänt kommit till stånd. Detta lärer icke kunna garanteras med mindre efterbesiktning äger rum. Även om sådana åtgärder för närvarande äro vidtagna, att man kan utgå från, att den vaccin som utsläppes från medicinalstyrelsens vaccinkontor vid utsändandet är fullgod, innebär detta nämligen icke, att när vaccinen användes å annan ort densamma alltjämt är av sådan beskaffenhet. Under försändningen från ort till annan samt under förvaringen hos vederbörande ympare kan nämligen vaccinen väsentligen försämras eller helt förstöras, detta framför allt beroende på olämplig förvaring, därvid är att märka att vaccinen är särskilt känslig för alltför hög temperatur. Om det också vidare skulle låta sig göra att, såsom från visst håll föreslagits, besiktningsmötena ersattes med ett åläggande för vaccinationsförrättare att före anträdandet av ympningsresa genom prov förvissa sig om att den vaccin, han ämnar använda under resan, är fullgod, skulle på nämnda skäl en dylik åtgärd icke innebära full garanti för att resultatet bleve gott; särskilt under dylika resor torde nämligen vaccinen vara utsatt för risk att skadas. Såsom en annan ersättning för efterbesiktning har framhållits, att ymparna borde åläggas att på annat sätt göra sig underrättade om utfallet av vaccineringen, exempelvis genom korrespondens med dem som hava vårdnaden om de ympade barnen. Mot en sådan anordning har det emellertid — enligt min mening med rätta — invänts, att bedömandet av ympningens resultat fordrar viss erfarenhet och alltså icke kan göras av person i saknad av särskild utbildning. Då således efterbesiktningarna icke synas kunna ur kontrollsynpunkt ersättas med något annat, böra desamma enligt min mening i princip bibehållas. En annan fråga är dock, huruvida icke efterbesiktningarna skulle kunna i ökad omfattning anförtros åt särskilda förrättare. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Vad angår de av omförmälda läkarförening framhållna, med efterbesiktningen förenade riskerna för barnens insjuknande skulle desamma kunna undanröjas genom den av medicinalstyrelsen förordade utsträckningen av den tid inom vilken efterbesiktning skall hållas. Den ändring i instruktionen för ymparna och besiktningsförrättarna, som skulle erfordras för genomförande av en sådan utsträckning, torde det ankomma på Kungl.

Maj:t att utfärda, och jag anhåller att vid ett senare tillfälle få återkomma till denna fråga.

Ympnings- och besiktnings-möten allenast vartannat år.

Den andra av de åtgärder för nedbringande av vaccinationskostnaderna som berörts i det föregående, är att ympnings- och besiktningsmötena helt eller delvis skulle inskränkas till att hållas allenast vartannat år. Såsom framgått av den föregående utredningen är detta icke någon fullkomlig nyhet, i det att sådant system redan för närvarande tillämpas å vissa orter.

Tydligt är, att ett mera allmänt tillämpande av ett dylikt system skulle högst väsentligt bidraga att nedbringa kostnaderna för ifrågavarande ändamål. På de orter där anordningen komme till tillämpning skulle kostnaderna för resor och traktamenten nedgå till i det närmaste hälften av det nuvarande beloppet. Det övervägande flertalet av de av provinsialläkarna, vilka till största delen själva äro ympningsförrättare, avgivna yttrandena går också i den riktningen, att en sådan ordning bör kunna i viss utsträckning genomföras. Denna uppfattning är också medicinalstyrelsens. Mot ett system av nu ifrågasatt innebörd har emellertid från vissa håll invänts bland annat, att det även ur annat intresse än skyddskoppympningens vore av betydelse med de årliga vaccinationsresorna, detta enär befolkningen vid dessa finge tillfälle att rådgöra med läkaren angående sina sjukdomar. Om det också må vara riktigt, att läkarens besök vid ympningsresorna i vissa fall utnyttjas på sådant sätt, skulle tydligen ett bibehållande för dylikt ändamål av tätare vaccinationsresor än som ur skyddskoppympningens synpunkt vore behövliga, komma att innebära, att det för skyddskoppympningen beviljade anslaget användes för ett därför främmande, av statsmakterna icke — i varje fall icke i denna form — understött ändamål. Detta skäl lärer alltså icke kunna åberopas för de årliga ympnings- och besiktningsresornas allmänna bibehållande.

Emellertid må icke förbises vissa invändningar, som från andra håll gjorts mot vartannatårssystemet och vilka framför allt gå ut på att anordningen skulle kunna å folkrika orter medföra svårigheter ur lokalsynpunkt samt för barnen och deras vårdare, på grund av att de skulle bliva nödsakade till alltför lång väntan. Särskilt bör det naturligtvis tillses, att icke personer, som inställt sig till ett till viss dag utsatt möte, nödgas vänta till en annan dag för att få ympningen eller besiktningen verkställd. Lösningen synes mig på denna grund böra gå i den av medicinalstyrelsen antydda riktningen, nämligen att systemet icke göres obligatoriskt. Dock lärer man enligt min mening kunna gå något längre än medicinalstyrelsen synes hava avsett. Sålunda torde vartannatårssystemet kunna göras till regel och det alltså böra bero på särskilda omständigheter av antydd eller annan beskaffenhet, om möten å viss ort böra hållas varje år. Med de ändringar av bestämmelserna beträffande uppgörande av plan för ympnings- och besiktningsmöten, som jag i det följande ämnar föreslå, ankommer det på medicinalstyrelsen att närmare angiva principerna för avgörandet av när årliga möten skola förekomma. Bestämmandet i de särskilda fallen kommer att bero på förste provinsialläkarna.

Någon större minskning av den genom det ifrågasatta systemet uppkommande besparingen torde icke på grund av dylika undantag komma att inträda. Man lärer nämligen kunna utgå från att de orter där ympningsmöten skulle behöva hållas årligen äro sådana, som äro mera centralt belägna och där mötena alltså icke föranleda några större rese- eller traktamentskostnader.

Vad angår formen för införande av det nu ifrågasatta vartannatårssystemet beträffande ympnings- och besiktningsmöten har medicinalstyrelsen ansett, att det vore tillräckligt med ändrade bestämmelser i vederbörande instruktion; någon ändring i vaccinationslagen vore alltså icke erforderlig.

Även om denna uppfattning må vara formellt riktig, synes det mig dock, att systemets genomförande bör komma till uttryck i nämnda lag. Före lagens tillkomst höllos årliga möten, och det torde redan på denna grund böra antagas, att lagstiftaren utgått från att de i den nya lagen intagna reglerna om ympnings- och besiktningsmöten skulle tillämpas på samma sätt, vilket ju också i alldeles övervägande utsträckning skett. Därest nu en ny princip skall genomföras, torde därtill böra begäras riksdagens medverkan, vilken lämpligen torde böra taga formen av godkännande av lagändring i sådant hänseende.

I 12 § i lagen stadgas nämligen som förut nämnts om plan för ympnings- och besiktningsmöten och om hur dylik plan skall fastställas. Då det här behandlade systemet utgör en grundläggande förutsättning för uppgörande och fastställande av en dylik plan, torde föreskrift om detsamma böra intagas i 12 §. Därvid torde lämpligen den förut omförmälda regeln att årliga möten skola hållas endast då särskilda omständigheter därtill föranleda lämpligen kunna komma till uttryck.

Även ur annan synpunkt synes i förevarande sammanhang lagändring böra ske. Såsom förut anförts gäller enligt 2 § i lagen, att barnvaccination skall verkställas senast det kalenderår under vilket barnet fyller sex år. Göres icke någon ändring i denna regel, kan med skäl invändas, att verkningarna av det ifrågasatta systemet i praktiken skulle bliva, att den sålunda stadgade åldersgränsen ej skulle kunna utnyttjas av varannan årsklass på det bekväma och billiga sätt som ympnings- och besiktningsmötena innebära. Ehuru antalet av dem som låta vaccinera sina barn först i sexårsåldern torde vara relativt obetydligt, synes en konsekvens sådan som denna böra undvikas. Detta lärer kunna ske på det sätt, att till 2 § göres ett tillägg av innebörd att å de orter, för vilka enligt 12 § ympnings- och besiktningsmöten skola hållas men där sådana möten förrättas endast vart annat år, med ympning av varannan årsklass barn får anstå tills det år då barnen fylla sju år. En sådan jämkning torde icke behöva möta principiella betänkligheter. Enligt vad av motiven till lagen framgår, står nämligen sexårsgränsen i samband med bestämmelserna i 16 § om att i skola eller läro- eller uppfostringsanstalt — annan än folkskola eller vissa anstalter för vanföra m. m. — icke må till vård eller undervisning mottagas lärjungar som icke undergått skyddskoppympning eller blivit i laga ordning därifrån undantagna, samt att beträffande barn som intagits i skolan

skolrådet skall anmoda dem som hava vården om barn, vilka ännu ej vaccinerats, att inom en månad låta verkställa vaccinering av dessa barn. Den skolpliktiga åldern inträder med det år då ett barn fyller sju år, och åldersgränsen har följaktligen bestämts så att ympningen alltid skall vara verkställd, innan skoltiden börjar. Då emellertid å orter där vartannatårssystemet blir tillämpat tiden torde komma att medgiva, att ympnings- och besiktningsmötena alltid hållas i god tid före skolårets början på hösten, lärer ett anstånd med ympningen av nyss antydd innebörd icke komma i strid med den princip, som ligger till grund för den nu gällande åldersgränsen för vaccineringen.

Medicinalstyrelsen har såsom komplement till införande av vartannatårssystem föreslagit, att i distrikt där detta system tillämpas läkaren skall utsätta vissa tider varje år, då han å sin mottagningsort träffas för kostnadsfri vaccination. En sådan regel synes även mig lämplig, men då densamma icke torde behöva inflyta i lagen, lärer densamma kunna förbigås i förevarande sammanhang.

Utsträckt anlitande av särskilda besiktningsförrättare.

Vad vidare angår den tredje av de ifrågasatta åtgärderna i kostnadsbesparande syfte, nämligen utsträckt anlitande av särskilda besiktningsförrättare, är denna möjlighet enligt den förut återgivna utredningen jämlikt gällande lag uttryckligen inskränkt till undantagsfall, varjämte den är bunden av vederbörande ympares vetorätt. Av vad förut anförts har framgått, att det även torde vara tvivelaktigt, huruvida enligt nuvarande bestämmelser förste provinsialläkare har möjlighet att i besparingssyfte genomdriva anlitande av särskilda besiktningsförrättare. Den av riksdagens revisorer önskade omläggningen i riktning mot ett mera omfattande användande av dylika personer synes alltså enligt min mening kräva lagändring.

Medicinalstyrelsen har såsom förut anförts förklarat sig anse det önskvärt att kostnaderna för skyddskoppympningen nedbringades genom åtgärder av nu antydd beskaffenhet. Sådana åtgärder hava emellertid mött motstånd från föreståndaren för styrelsens vaccinkontor samt vissa av provinsialläkarna. De i det föregående återgivna skälen för en dylik uppfattning synas mig emellertid icke kunna vara avgörande. Givetvis kan det, såsom från visst håll anförts, stundom vara till fördel att ymparen själv förrättar besiktningen. Men denna fördel kan enligt mitt förmenande icke vara av den betydelse att den uppväger de med en av ymparen verkställd besiktning förenade kostnaderna. Det torde icke behöva befaras, att de s. k. särskilda besiktningsförrättarna icke skola komma att besitta tillräcklig kompetens för bedömande av ympningens resultat. Läkarnas intresse att kunna studera verkningarna av en av dem verkställd vaccinering eller föräldrarnas önskan att kunna rådfråga läkaren om sina vaccinerade barns tillstånd torde icke heller vara tillräcklig anledning för bibehållande av ett system, som för närvarande kostar statsverket inemot 100,000 kronor om året. Mera bärkraft har då det påpekandet, att en läkare som verkställer efterbesiktning därvid har tillfälle att i fall av behov ympa på nytt. Särskilt har vikten av denna omständighet understrukits för det fall att ympningsmöten hållas endast vartannat år. Mot vad sålunda anförts torde emellertid kunna invändas, att

med den tid av sex levnadsår som lagen medger för barnvaccinering ett uppskov av ett eller eventuellt två år *inom* denna tid icke kan tillmätas större betydelse. Därest genom dylikt uppskov för ett barn skulle uppkomma kollision med den förut återgivna regeln om vaccination före inträde i skola — något som för övrigt redan med nuvarande regler *kan* inträffa — finnes ju, särskilt med den ifrågasatta föreskriften att tjänsteläkarna skola vara skyldiga att å läkarstationen hålla särskilda mottagningar för vaccinering, alltid tillfälle att få ympningsfrågan ordnad.

På nu anförda skäl har jag ansett, att sådana ändringar böra göras i vaccinationslagen, att särskilda besiktningsförrättare skola komma till användning i alla fall där så lämpligen kan ske, d. v. s. där lämplig person finnes att tillgå, därvid emellertid tillika torde böra göras den reservationen — som dock icke uttryckligen behöver nämnas i lagen — att där efterbesiktningen utan ökad kostnad kan verkställas av ymparen, denne lärer böra äga företräde. I överensstämmelse med vad medicinalstyrelsen anfört torde enligt min mening det slutliga avgörandet i frågor av dylik art böra läggas i förste provinsialläkarnas hand, då dessa kunna förväntas bäst tillgodose statens sparsamhetsintresse.

Bättre planläggning av ympnings- och besiktnings-möten.

Riksdagens revisorer hava även framhållit betydelsen av att planläggningen av ympnings- och besiktningsmötena skedde så, att rese- och traktamentskostnaderna komme att förorsaka minsta möjliga utgift. Av nyss antydda skäl torde de bästa garantierna för en dylik planläggning vinnas genom att den bestämmande i sådant hänseende blir förste provinsialläkaren. Endast för honom torde finnas full möjlighet att göra en riktig avvägning beträffande de önskemål rörande resornas anordnande som från olika håll kunna komma till uttryck. Vad som mot ett dylikt förslag anförts därom att förste provinsialläkaren icke skulle äga tillräcklig kännedom om de lokala förhållandena för att kunna fullgöra en sådan uppgift synes sakna betydelse, särskilt vid det förhållandet att förslag till planen alltjämt torde böra upprättas av vederbörande hälsovårdsmyndigheter i samråd med ymparen. En lagändring av nu antydd innebörd synes mig alltså jämväl böra genomföras.

Omfattningen av besparingarna.

Vad beträffar omfattningen av de besparingar för statsverket, som kunna väntas såsom följd av de nu ifrågasatta lagändringarna, må, ehuru någon bestämd uppskattning icke för närvarande kan erhållas, likväl anföras följande. Förut har meddelats, att kostnaden för ympnings- och besiktningsmötena kan antagas hava uppgått till, vartdera av åren 1921—1922 omkring 250,000 kronor, budgetåret 1923—1924 nära 200,000 kronor och budgetåret 1924—1925 omkring 150,000 kronor. Under förutsättning att för alla orter vartannatårssystemet kunnat införas, skulle tydligen, också om icke särskilda besiktningsförrättare i ökad omfattning blivit anlitade, besparingen hava uppgått till i det närmaste hälften av nämnda belopp eller alltså till respektive omkring 125,000, 100,000 och 75,000 kronor. Nu torde emellertid, såsom förut anförts, nämnda system icke kunna överallt komma till tillämpning, och även om, såsom

antagligt är, systemet skulle komma att tillämpas inom de trakter där de drygaste resekostnaderna förekomma, torde man därför försiktigtvis böra räkna med att besparingarna på denna grund uppgå endast till omkring tre fjärdedelar av de angivna beloppen. Den återstående fjärdedelen torde emellertid mer än väl uppvägas av den ökade användningen av särskilda besiktningsförrättare. Dessa torde nämligen ofta kunna komma till användning just å de orter, som nu förorsaka de drygaste kostnaderna. Med de föreslagna lagändringarna skulle åstadkommas, att under varje tvåårsperiod skulle behöva bekostas allenast en läkareresa till ort med särskild besiktningsförrättare i stället för under nuvarande förhållanden fyra. Tager man ytterligare i betraktande den vinst som kan beräknas uppstå genom den omsorgsfullare planläggningen i detalj av ympnings- och besiktningsresorna, torde man vara berättigad att beräkna statens årliga besparing till ett belopp under normala år av inemot 100,000 kronor. En ytterligare omständighet av kostnadsminskande beskaffenhet, som icke förut i detta sammanhang berörts, är det förut omförmälda nya resereglementet, vars regler föranleda att resekostnaderna bliva lägre än förut. Tager man hänsyn jämväl därtill, torde kostnadsbesparingen, även med utgångspunkt från de särskilt låga kostnaderna under budgetåret 1924—1925 kunna uppskattas till 100,000 kronor årligen. Då ifrågavarande lagändringar icke lämpligen torde kunna träda i kraft förrän den 1 januari 1927, synes alltså besparingen under nästkommande budgetår, såvitt för närvarande kan bedömas, kunna uppskattas till 50,000 kronor.

Det torde emellertid böra understrykas att, såsom ligger i sakens natur med hänsyn till omöjligheten att på förhand mera noggrant bedöma i vilken omfattning och varest vartannatårssystemet och särskilda besiktningsförrättare kunna komma till användning, förestående uppskattningar endast kunna vara approximativa. Ett närmare bedömande av kostnadsminskningen torde bliva möjligt först sedan lagändringarna någon tid varit i kraft och alltså hunnit visa sina verkningar.

Rätten till undantag från skyddskoppympning av barn.

De frågor rörande rätten till undantag från skyddskoppympning av barn, som jag anhåller att nu få behandla, avse dels omfattningen och innebörden av denna rätt, dels de formella förutsättningarna för dess åtnjutande.

De i dessa hänseenden gällande bestämmelserna äro i huvudsak följande.

Gällande bestämmelser.

Det grundläggande stadgandet om ympningsplikten för barn är, såsom förut nämnts, meddelat i 2 § i vaccinationslagen, där det heter, att barn skall undergå skyddskoppympning senast under det kalenderår, då det fyller sex år.

Bestämmelser om undantag från denna ympningsplikt återfinnas i 5 § 3 mom. i nämnda lag. Enligt detta lagrum kan barn undantagas från ympning, därest den som är ansvarig för barnets befordrande till ympning säger sig hysa farhåga för att ympningen skall för barnet medföra ohälsa, som ej är blott tillfällig, och det tillika med hänsyn till av sökanden förebragta omständigheter måste antagas, att sådan farhåga har sin grund i personlig erfarenhet om något fall av dylik ohälsa som inträffat i samband

med ympning av barn. Skriftlig ansökning om undantagande på grund av denna så kallade samvetsklausul skall göras hos medicinalstyrelsen senast under det kalenderår, då barnet fyller fem år. Innan ansökning göres, åligger det sökanden att personligen inställa sig, i Stockholm inför överståthållarämbetet, i annan stad inför magistraten och på landet hos landsfiskalen i orten samt förebringa utredning angående skälen för sina betänkligheter mot ympningen. Över vad som förekommit vid sökandens inställelse skall föras protokoll och utdrag av detta protokoll skall av sökanden fogas vid ansökningen. Finner medicinalstyrelsen vid prövning av ansökning som rätteligen skett sådana skäl icke vara förebragta, att undantagande från ympning må meddelas, har styrelsen att underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

Ifrågasatt utvidgning av samvetsklausulen.

Motioner vid 1923 års riksdag.

Fråga om utvidgning av den sålunda stadgade samvetsklausulen har varit under behandling i riksdagen i anledning av två vid 1923 års riksdag väckta lika lydande motioner, nr 115 i första kammaren och nr 145 i andra kammaren, däri anhölls, att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag till riksdagen om sådan ändring av lagen om skyddskoppympning, att för föräldrar och målsmän, som kommit till en allvarlig och grundad uppfattning om skyddskoppympningens skadlighet för deras barns hälsa, möjlighet måtte beredas att efter inför hälsovårdsmyndighet på heder och samvete avgiven förklaring i detta avseende utan besvärligt eller kostsamt förfarande beviljas undantag från ympningsplikten.

Andra lagutskottet, som behandlade nämnda motioner, beslöt att avstyrka bifall till motionärernas huvudsakliga yrkande. Rörande skälen för detta avstyrkande tillåter jag mig att hänvisa till utskottets utlåtande i frågan, nr 29. I detta återfinnes en utförlig redogörelse för tillkomsten av ifrågavarande bestämmelser samt för behandlingen av tidigare ändringsförslag av liknande innebörd, i följd varav jag torde kunna även därutinnan hänvisa till utlåtandet.

I enlighet med utskottets yrkande blev motionärernas yrkande av riksdagen avslaget. I berörda utskottsutlåtande upptogs emellertid till behandling ett par närliggande frågor, vilka, då utskottets uppfattning vann riksdagens gillande, torde böra här upptagas till behandling.

Framställning från förbundet Folkhälsans vänner.

Först anhåller jag dock att få anmäla, att förbundet Folkhälsans vänner i Stockholm i en till Kungl. Maj:t ställd, den 11 december 1925 dagtecknad skrift hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, om icke gällande lag om skyddskoppympning borde kompletteras med bestämmelser om befrielse från vaccinationstvånget för dem, som hysa allvarliga, på studier och ärlig övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot skyddskoppympning för sig eller för sina barn.

Departementschefen.

Jag torde icke behöva ingå på de skäl vilka i enlighet med andra lagutskottets år 1923 uttalade uppfattning göra det olämpligt att för närvarande upptaga frågan om en sådan väsentlig utvidgning av undantagsbestämmelserna, som i denna framställning ifrågasatts.

Dessa skäl utesluta dock enligt min mening icke att den frågan upptages till prövning, huruvida — enligt vittnesbörd av den nu föreliggande erfarenheten — den i lagen befintliga samvetsklausulen motsvarat vad som vid dess införande varit avsett.

Förtydligande av gällande samvetsklausul.

I detta hänseende har andra lagutskottet vid 1923 års riksdag i sitt omförmälda utlåtande först erinrat om att utskottet i utlåtande (nr 20) år 1920 i en liknande fråga med hänsyn till det fåtal befrielser från ympning, som sedan lagens tillkomst beviljats, förklarat, att en bristande överensstämmelse rådde mellan avsikten med samvetsklausulens införande i lagstiftningen och dennas verkningar, varför utskottet ville uttala den förhoppningen, att en sådan överensstämmelse måtte kunna åstadkommas genom det sätt, varpå nämnda klausul komme att i framtiden tillämpas. Detta uttalande, som ej föranlett någon erinran, syntes utskottet emellertid icke hava åstadkommit någon ändring i praxis beträffande beviljande av befrielse jämlikt ifrågavarande klausul.

Andra lagutskottet 1923.

Utskottet har vidare hänvisat till en promemoria av *doktor Herrlin*, som åberopats av medicinalstyrelsen, sedan på utskottets anhållan styrelsens yttrande infordrats i frågan. I denna promemoria anfördes angående innebörden av ifrågavarande stadgande bland annat följande. I den i lagen föreskrivna ansökningen om befrielse från ympning för barnet behövde sökanden endast uppgiva sig hysa farhåga för att ympningen skulle för barnet medföra stadigvarande ohälsa. Han skulle emellertid därvid kunna peka på omständigheter, som gjorde det antagligt att hans farhåga hade sin grund i ett självständigt iakttaget och verkligen upplevt fall av stadigvarande ohälsa som inträffat i samband med ympning av barn. Härvid borde det visas, att skadan eller ohälsan inträtt såsom en direkt eller indirekt följd av själva ympningen eller åtminstone att en viss grad av sannolikhet talade för att så varit förhållandet. För att kunna bedöma, huruvida ett anfört fall av skada eller ohälsa verkligen stode i orsakssammanhang med ympningen eller med någon grad av sannolikhet kunde antagas göra det, fordrades kännedom om den åberopade skadans eller ohälsans art och natur. Det syntes tillkomma sökanden att i sin ansökning lämna styrkta uppgifter, tillräckliga att på dem grunda omdöme i detta avseende. I vissa fall hade emellertid medicinalstyrelsen, då ansökningshandlingarna i detta hänseende varit bristfälliga, sökt införskaffa ytterligare utredning. I promemorian uttalades vidare, att om icke lagens allmänna syfte skulle äventyras, vid prövningen av ansökningar av ifrågavarande art borde omsorgsfullt undersökas, huruvida sökanden förebragt sådana omständigheter eller det vid föranstaltad ytterligare utredning förekommit sådana skäl att det vore antagligt, både att han hade personlig erfarenhet av det åberopade fallet av ohälsa och att detta inträffat i samband med ympning av barn och varit av icke blott tillfällig art.

I promemorian hade också intagits en tablå över de under åren 1917—1922 gjorda ansökningarna om undantagande från ympning i enlighet med

bestämmelserna i § 5 mom. 3 i lagen om skyddskoppympning. I anslutning till denna tablå anföres i promemorian:

»Såsom framgår av tablån har medicinalstyrelsen icke i något fall ansett sådana skäl vara förebragta, att undantagande från ympning enligt § 5 mom. 3 kunnat av styrelsen meddelas. De i ansökningarna åberopade sjukdomsfallen hava icke varit av sådan art, att de kunnat anses hava inträffat i samband med ympning och såsom en följd av denna och givit anledning till stadigvarande ohälsa. I många fall hava sökandena icke haft personlig erfarenhet om de anförda sjukdomsfallen. Som regel gäller att de åberopade sjukdomsfallen varit obestyrkta, i vilka fall medicinalstyrelsen genom remisser, förfrågningar och inhämtande av kompletterande upplysningar sökt inhämta närmare upplysningar om sjukdomsfallen och sökt utreda frågan om deras samband med föregående ympning.»

Av en av medicinalstyrelsen senare uppgjord och dess utlåtande över nyss omförmälda riksdagsskrivelse vidfogad tablå, avseende tiden från och med år 1917 till och med den 31 oktober 1924, framgår att samtliga under denna tid inkomna ansökningar om befrielse från ympningsplikten av styrelsen avstyrkts.

Ser man på frågornas behandling hos Kungl. Maj:t, finner man, att av 152 ansökningar, som under åren 1917—1925 voro under Kungl. Maj:ts prövning, endast 6 blevo bifallna. Bland 22 ansökningar under de tre sista åren bifölls icke någon.

Efter den förut omförmälda redogörelsen för tillkomsten av gällande bestämmelser har 1923 års andra lagutskott vidare anfört.

»Av den ovan lämnade redogörelsen för tillkomsten av det med motionerna avsedda lagrummet framgår, att detsamma utgör frukten av en sammanjämkning emellan två till sin innebörd helt motsatta förslag, syftande det ena till införande av obligatorisk ympningsplikt för barn utan hänsyn till en eventuell uppfattning hos vederbörande målsmän om ympningens skadlighet för barnen och det andra till befrielse från ympningsplikt för barn i alla de fall, då vederbörande målsmän avgåve en försäkran, att de ansåge ympningen kunna medföra skada för barnens hälsa.

För tolkningen av det ifrågavarande lagrummet äro givetvis av grundläggande betydelse de ovan återgivna uttalanden om lagrummets syfte och innebörd, som vid dess tillkomst avgivits av vederbörande departementschef och medicinalstyrelsen. En sammanställning av samma uttalanden synes utskottet giva stöd för den av utskottet vid 1920 års riksdag i dess då avgivna yttrande[1]) över förut omnämnda motion uttalade uppfattningen, att en bristande överensstämmelse rådde emellan avsikten med samvetsklausulens införande i lagen och dennas verkningar i tillämpningen. I enlighet med lagrummets avfattning måste givetvis fasthållas vid den för klausulens tillämplighet däri angivna förutsättningen, att genom av vederbörande målsman förebragta omständigheten gjorts antagligt, att av honom åberopad farhåga för att ympningen skall för respektive barn kunna medföra ohälsa av ej blott tillfällig natur har sin grund, icke i studier av litteratur å området eller flyktigt observerade fall av ohälsa i samband med ympning av barn eller än mindre i lösa obestyrkta hörsägner om fall av sådan ohälsa, utan i en å självständig iakttagelse fotad personlig erfarenhet om ett dylikt fall. Däremot synes det utskottet, som om lagrummets lydelse, sammanställd med ovan återgivna uttalanden rörande dess syfte och innebörd, icke betingar, att det på ett bindande sätt visats förefinnas ett orsakssammanhang i det eller

[1]) Andra lagutskottets utlåtande 1920 nr 20.

de av sökanden åberopade fallen av stadigvarande ohälsa med verkställandet av ympning å de av ohälsan drabbade individerna, utan att det vid bedömandet av förefintligheten utav ett dylikt orsakssammanhang må tagas skälig hänsyn till graden av sannolikheten därför, sett även ur vederbörande målsmans synpunkt med hänsyn till att de första sjukdomstecknen uppträtt just vid tiden efter ympningens verkställande m. fl. liknande omständigheter. Det förhållandet, att medicinalstyrelsen hittills icke i ett enda fall ansett sig kunna bifalla eller tillstyrka av vederbörande målsmän gjorda framställningar om lagrummets tillämplighet, synes utskottet, som berett sig tillfälle genomgå ansökningshandlingarna i ett ej ringa antal dispensfall för de senare åren, giva anledning till uttalande av önskvärdheten av att vid den framtida tillämpligheten av samvetsklausulen ovan av utskottet angivna synpunkt må vinna skäligt beaktande, så att den vid lagens tillkomst angivna avsikten med klausulens införande i lagen att 'öppna möjlighet för den, som i full, av egen erfarenhet bekräftad övertygelse om vaccinationens faror ej vill låta vaccinera sina barn, att utverka befrielse härifrån', må kunna komma till större rätt än vad hittills synes varit fallet. Skulle så icke ske, synes det utskottet önskligt, att en omformulering av lagrummet i dylikt syfte måtte på Kungl. Maj:ts föranstaltande komma till stånd.»

Departementschefen.

Vad lagutskottet sålunda anfört synes mig i belysningen av de anförda statistiska uppgifterna värt beaktande. Det lärer utan vidare kunna antagas, att det vid stadgandets tillkomst icke varit riksdagens mening, att samvetsklausulen skulle så gott som helt och hållet stanna på papperet. Å andra sidan giva emellertid bestämmelsens nuvarande ordalag stöd för den stränga tillämpning därav som ägt rum, i det att desamma snarast giva vid handen, att förutsättning för bifall till ansökningen är att rent objektivt sett ett faktiskt kausalsammanhang föreligger mellan den iakttagna sjukdomen och ympning av barn. Det är ju tydligt att det alltid måste möta svårigheter för en sökande att förebringa fullgiltig bevisning för ett dylikt objektivt samband. Att Kungl. Maj:t skall avgöra huruvida bevisningen klart ådagalägger ett kausalsammanhang av denna art torde för övrigt vara orimligt. Riksdagens avsikt synes också hava varit, att den personliga uppfattningen hos den sökande om att den iakttagna ohälsan varit en följd av vaccination skall tillmätas betydelse. Vid sådant förhållande synes det vara tillräckligt, att det som villkor för befrielse från ympningspliktens fullgörande i förevarande hänseende föreskrives i lagen, att den sökande skall hava haft skälig anledning att antaga ett samband mellan ett av honom själv iakttaget fall av stadigvarande ohälsa samt ympning. I ett stadgande av sådan avfattning ligger tydligen att sökandens antagande av dylikt samband skall vara grundat på rimliga skäl. Det önskade förtydligandet av ifrågavarande lagrum torde därför lämpligen kunna ske genom ett tillägg av innehåll att det av sökanden iakttagna fallet av ohälsa skall hava varit sådant, att han haft skälig anledning anse detsamma hava inträtt i samband med ympning av barn.

Sättet för utredning. 1923 års riksdag.

Den andra av de frågor, som i anledning av omförmälda motioner vid 1923 års riksdag upptogs till behandling av andra lagutskottet, var den huruvida den utredning angående betänkligheter mot skyddskoppympning, som enligt 5 § 3 mom. i vaccinationslagen skall förebringas, i Stockholm inför överståthållarämbetet, i annan stad inför magistraten och på landet hos landsfiskalen i orten, skulle få förebringas jämväl hos vederbörande tjänsteläkare.

Andra lagutskottet anförde i denna fråga i sitt av riksdagen godkända utlåtande i huvudsak följande. Bestämmelserna om att den som ville ernå befrielse från ympning av barn skulle innan ansökning gjordes inställa sig inför viss myndighet och förebringa utredning angående skälen för sina betänkligheter verkade givetvis i praktiken synnerligen ojämnt. Under det att i städerna och på landsbygd med jämförelsevis sammanträngd befolkning det i allmänhet icke torde verka nämnvärt betungande för sökande att inställa sig inför vederbörande myndighet, vore det i Norrland med dess stora avstånd självfallet ofta förenat med både tidspillan och kostnad för sökande att inställa sig inför landsfiskalen i orten. Utskottet ansåge det därför kunna ifrågasättas, huruvida icke ifrågavarande utredning lämpligen borde kunna få förebringas jämväl inför vederbörande tjänsteläkare. Besök för berörda ändamål hos tjänsteläkare torde i de flesta fall utan nämnvärd olägenhet för vederbörande kunna ske å de ympnings- och besiktningsmöten, som ägde rum i orterna. Ett dylikt besök torde måhända understundom även kunna medföra, att den sökande av läkaren bibringades sådan uppfattning rörande ympningens ofarlighet ur hälsosynpunkt och fördelar i allmänhygieniskt hänseende, att han avstode från sin tillämnade ansökan om respektive barns undantagande från ympningsplikt. I vilken utsträckning tjänsteläkare lämpligen borde kunna anlitas för ifrågavarande ändamål samt huru särskild ersättning åt dem borde utgå för dylikt uppdrags utförande och för lämnande av intyg om vad i sådant ärende förekommit äro frågor, som torde behöva göras till föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

I överensstämmelse med utskottets på dessa skäl grundade hemställan beslöt riksdagen i skrivelse den 31 maj 1923 (nr 272) till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning, huruvida ifrågavarande utredning kunde få förebringas jämväl hos tjänsteläkare.

Över riksdagens ifrågavarande framställning infordrades utlåtande från medicinalstyrelsen, som i sin tur inhämtade yttranden av styrelserna för svenska provinsialläkarföreningen och svenska stadsläkarföreningen.

Styrelsen för svenska provinsialläkarföreningen.

Styrelsen för svenska provinsialläkarföreningen förmenar, att bestämmelserna i § 5 mom. 3 i lagen om skyddskoppympning ej ens för norrländska förhållanden kunde anses vara oskäligt betungande, då de medgåve en tidsfrist av i regel omkring 5 år, under vilken tid den som ville söka erhålla befrielse från ympningen åtminstone någon gång utan särskilt stora kostnader och besvär torde kunna anträffa landsfiskalen i orten för förebringande av den föreskrivna utredningen. Genom ett stadgande sådant som det av lagutskottet vid 1923 års riksdag föreslagna skulle onekligen besväret för vederbörande sökande med ifrågavarande utredning i ej ringa grad minskas, samtidigt med att antalet ansökningar om befrielse från ympningsplikt skulle komma att väsentligt ökas. Enligt erfarenhet hade den tidigare vitt utbredda oviljan mot vaccinationen på grund av bestämmelserna i 1916 års lag rörande ymparens kompetens, det använda ympämnets ursprung och möjligheten för vissa barn att erhålla uppskov med ympningen väsentligt minskats, och denna ovilja torde även i fortsättningen komma att alltmera

avtaga, om ej allmänhetens misstro underhölles genom allt för rikligt medgivna befrielser. Styrelsen kunde vidare ej dela lagutskottets mening, att ifrågavarande inställelser hos tjänsteläkaren utan olägenhet skulle kunna ske vid i orterna förekommande ympnings- och besiktningsmöten. Det vore en mycket viktig omständighet för att befrämja eller åtminstone ej motverka nyssnämnda tendens till minskad ovilja gentemot ympningspåbudet, att vederbörande vid utlysta ympnings- och besiktningsmöten ej behövde vänta på ymparen nämnvärd tid utöver den kungjorda. Vid uppgörande av planerna för ympningsresorna skulle hänsyn få lov att tagas även till en på förhand så obestämbar faktor som den tid, som vid varje möte kunde behövas för ifrågavarande utredning och protokollsskrivning, varigenom betydligt längre tid måste beräknas för varje möte till undvikande av alltför lång väntan för dem som infunnit sig vid mötet, och resorna skulle sålunda förorsaka staten ökade kostnader. Styrelsen avstyrker därför det föreliggande förslaget såsom varande icke blott onödigt utan till och med olämpligt och förenat med vissa olägenheter.

Styrelsen för svenska stadsläkareföreningen.

Styrelsen för svenska stadsläkareföreningen avråder bestämt från förslaget. Ifrågavarande utredning vore av mera juridisk än medicinsk natur och alldeles främmande för läkarkallet. Då landsfiskalen, även i Norrland, torde vara lika tillgänglig som tjänsteläkaren, syntes något behov av att för utredningen i fråga anlita den sistnämnde icke heller förefinnas. Nuvarande lagstiftning i förevarande hänseende borde därför bibehållas.

Medicinalstyrelsen.

För egen del har *medicinalstyrelsen* anfört i huvudsak följande. Det skulle givetvis för sökanden uppstå en lättnad i fråga om förebringandet av den utredning, som enligt lagen skall föregå ansökningen om undantagande från ympning, därest denna utredning kunde ske inför vederbörande tjänsteläkare på sätt utskottet föreslagit, nämligen i samband med de årligen återkommande resorna för hållande av ympnings eller besiktningsmöten. Emellertid måste man resa de allvarligaste betänkligheter just mot att dessa utredningar om undantagande från ympningen förlades till ympnings- och besiktningsmöten. Om man, såsom lagstiftaren avsåge, strävade efter ett så vitt möjligt undantagslöst tillämpande av bestämmelserna om *allmän* ympningsplikt, vore det psykologiskt oriktigt att till samma möte instämma dels målsmän, som ville lojalt fullgöra vad gällande lag föreskriver, dels personer, som sökte befrielse från ympningsplikten. Att upptaga tiden å ett ympningsmöte, för vilket kanske vore upplåtet endast ett rum, med en diskussion mellan läkaren och den ofta fanatiskt påverkade vaccinationsmotståndaren måste anses från alla synpunkter olämpligt. Härtill komme, att hela planen för dessa ympnings- och besiktningsmöten genom onödig tidsspillan kunde komma att förryckas till stort men och förfång för framför allt den del av befolkningen, som lojalt inställde sig för ympningspliktens fullgörande. Det läte sig på förhand svårligen beräkna, huru mycken tid ymparenläkaren kunde komma att få sätta till för dessa utredningar, vilka inom sådana landsändar och socknar, där agitationen mot vaccination vunnit allmännare spridning, kunde stiga till avsevärt antal.

Om sålunda medicinalstyrelsen obetingat måste avstyrka att vederbörande tjänsteläkare toges i anspråk för dessa utredningar under ympnings- och besiktningsmötena, kvarstode den möjligheten, att läkaren å sitt mottagningsrum å läkarstationen biträdde vid sådana utredningar. Medicinalstyrelsen måste emellertid avstyrka även en sådan anordning. Om läkaren skulle vara tillgänglig för dessa utredningar endast å läkarstationen, bortfölle därmed det ursprungliga motivet till den föreslagna lagändringen, alldenstund landsfiskalen torde vara lika lätt för allmänheten tillgänglig å landsfiskalskontoret som läkaren å läkarstationen. Vidare vore ju denna utredning till sin art mera av juridisk än medicinsk natur. Av förenämnda tablå[1]), utvisande antalet ansökningar om befrielse från skyddskoppympning under tiden 1 januari 1917—31 oktober 1924, framginge, att antalet ansökningar från de nordligaste länen i riket varit påfallande ringa. Hade antalet personer i dessa län, som allvarligen hyste på personlig erfarenhet grundad farhåga för att ympningen skulle medföra ohälsa för de ympade, varit mera avsevärt, borde antalet gjorda ansökningar utan tvivel hava varit långt större. Sådan ansökan behövde ju icke göras förrän under det kalenderår, då barnet fyllde 5 år. Målsmannen hade alltså mycket rundligt tilltagen tid, under vilken han kunde uppsöka landsfiskalen i orten i och för sådan anmälan. I mellersta och södra Sverige mötte inga svårigheter för besök hos landsfiskalen. Om emellertid i allt fall utredningen i fråga skulle få förebringas jämväl hos ortens tjänsteläkare, återstode *kostnadsfrågan*. Om den sökande av läkaren bibringades sådan uppfattning i frågan, att han avstode från att inlämna tillämnad ansökan, som här avsåges, torde den sökande i regel icke vara villig att härför lämna läkaren någon ersättning; fullföljde sökanden däremot sin avsikt och inlämnade ansökan, skulle protokoll upprättas, och torde lösen härför icke böra sättas under 15 kronor. Läkaren hade nämligen icke såsom landsfiskalen kontorsexpedition och biträden utan måste själv handlägga hela ärendet. Styrelsen ansåge sig böra framhålla, att vederbörande målsman ägde att rådfråga tjänsteläkaren, exempelvis å dennes mottagning, huruvida i det enskilda fallet ett barn på grund av dess hälsotillstånd borde underkastas ympning eller ej. Samma spörsmål kunde även framställas till ymparen vid ympnings- eller besiktningsmöte. Det torde icke heller i allmänhet möta större svårigheter för intresserade att vid samtal med tjänsteläkaren få dryfta ympningsspörsmålet i dess helhet. Under åberopande av vad sålunda anförts, avstyrkte medicinalstyrelsen den av riksdagen ifrågasatta lagändringen.

Departementschefen.

Det i riksdagens skrivelse den 31 maj 1923 framförda förslaget att sådan utredning som skall bifogas ansökan om dispens från barnvaccinering skulle få förebringas inför vederbörande tjänsteläkare förutsätter, såsom framgått av det föregående, att utredningen skulle få ske antingen inför vederbörande läkare vid ympnings- och besiktningsmöten eller vid läkarens mottagning å läkarstationen. Mot den förra anordningen hava anförts de därav föranledda

[1]) Andra lagutskottets utlåtande 1923 nr 29.

stora olägenheterna beträffande planläggningen av ympnings- och besiktningsmötena samt för dem som hade att besöka dessa möten. Tillika har anförts, att anordningen skulle medföra ökade kostnader för staten. Av vad förut framhållits angående omläggning av systemet med ifrågavarande möten torde framgå, att redan nu påpekade omständigheter enligt mitt förmenande böra föranleda, att en sådan anordning icke företages. Den lättnad som genom densamma skulle vinnas för det relativt ringa antal personer vilka kunna vilja söka undantag från ympningsplikten, kan icke anses värd den uppoffring för staten och de enskilda, som skulle följa därmed. Vad angår den andra möjligheten eller att utredningen skulle få förebringas vid läkarens mottagning å läkarstationen synes densamma mig icke innebära någon egentlig fördel för dem det vederbör. Då därjämte en sådan anordning kraftigt avstyrkts av medicinalstyrelsen och vederbörande läkarorganisationer samt det icke lärer kunna förnekas, att det arbete som genom det föreslagna stadgandet skulle påläggas läkarna är ganska främmande för deras egentliga verksamhet, har jag icke heller funnit denna väg böra följas. Tilläggas kan för övrigt, att något särskilt skäl till beredande av ökade lättnader för utredningens förebringande på dylik väg knappast kan förefinnas, vid det förhållandet att vederbörande under de fem år de i alla fall hava på sig för ingivande av dylik ansökning böra hava haft tillräckliga möjligheter att på för närvarande föreskrivet sätt förebringa ifrågavarande utredning.

Ändring av 28 §.

I den nya hälsovårdsstadgan av år 1919 föreskrives, att för varje kommun på landet, med undantag för sådant samhälle som avses i 34 § i stadgan, skall finnas en hälsovårdsnämnd samt att hälsovårdsnämnden skall om ej särskild sådan nämnd blivit tillsatt utgöras av kommunalnämnden. I anledning av denna föreskrift torde den av medicinalstyrelsen föreslagna formella ändringen av 28 § i vaccinationslagen böra genomföras.

I enlighet med de nu angivna grunderna har upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av vaccinationslagen. Någon särskild redogörelse för de olika bestämmelserna i detta förslag utöver vad i det föregående anförts torde icke vara erforderlig.

Departementschefen uppläser härefter inom socialdepartementet upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppympning* av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall.

Ur protokollet:
Torsten Wolff.